

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»**

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΗ-ΕΠΑΝΑΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ
Διπλωματική εργασία του (Βασίλειου Θανασούλα 4332021007)

Επιβλέπων καθηγητής

Ι. Στριμπής

Μέλη Επιτροπής

1. Σ. Ντάλης
2. Κ. Μαγκλιβέρα

ΡΟΔΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

“ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ. Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.”

Περίληψη

Η Εργασία αφορά την Αρχή της Μη Επαναπροώθησης, εάν τηρείται στα πλαίσια που προβλέπεται και στη συνέχεια εξετάζει με τεκμήρια σε επίπεδο νομικό, πολιτικό αλλά και ανθρωπιστικό. Αρχικά, δίνεται το ευρύτερο νομικό πλαίσιο και στη συνέχεια, αναλύεται το πολιτικό και ανθρωπιστικό πλαίσιο που επηρεάζει ο κανονισμός. Η εργασία έχει ως στόχο να αποδείξει εάν η χρήση του κανονισμού της Αρχής Μη Επαναπροώθησης λειτουργεί όπως προβλέπεται ή χρησιμοποιείται καταχρηστικά.

Περιεχόμενα

<u>Εισαγωγή</u>	4
<u>1.1 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας</u>	4
<u>1.2. Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το καθεστώς των Προσφύγων</u>	9
<u>1.3. Το Πρωτόκολλο κατά της εμπορίας ανθρώπων των Ηνωμένων Εθνών</u>	11
<u>1.4. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex)</u>	12
<u>2.1. Η Αρχή της μη επαναπροώθησης</u>	16
<u>2.2. Τα μέτρα του κράτους υποδοχής και τα εξωεδαφικά μέτρα επαναπροώθησης σε Διεθνή Ύδατα</u>	17
<u>2.3 Η Εξαίρεση του 33.2 Σύμβαση της Γενεύης</u>	23
<u>2.4. Οι Παράνομες Επαναπροωθήσεις στη θάλασσα</u>	25
<u>2.5 Διερεύνηση περιστατικών από την ομάδα της LIBE</u>	28
<u>Συμπεράσματα</u>	30
<u>Βιβλιογραφία</u>	31

Εισαγωγή

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που προκύπτουν στη γηραιά ήπειρο είναι το προσφυγικό. Η Ελλάδα βρίσκεται στα σύνορα της Ευρώπης με αποτέλεσμα να διαχειρίζεται τον μεγαλύτερο όγκο των ροών που εισέρχονται από τα σύνορα με την Τουρκία. Η Ελλάδα όντας κράτος- μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλείται να αντιμετωπίσει τις αυξανόμενες ροές των θαλάσσιων συνόρων με τη βοήθεια του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Frontex. Τα τελευταία χρόνια, πολλές καταγγελίες για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Θάλασσα επισκιάζουν τόσο τις Ελληνικές Αρχές όσο και την Frontex. Η Αρχή της Μη Επαναπρόωθησης αποτελεί θεμέλιο λίθο της προστασίας των δικαιωμάτων των προσφύγων και καθιερώνεται από το άρθρο 33. 1 της Σύμβασης της Γενεύης. Επομένως, θα εξετάσουμε κατά πόσο είναι εφικτή η εφαρμογή της σύμφωνα με στοιχεία που προκύπτουν και τις δυσκολίες που προκύπτουν και επιτρέπουν τα Κράτη Υποδοχής να αποποιούνται των ευθυνών τους. Στην παρούσα εργασία θα αναφέρουμε αρχικά τα σημαντικότερα Διεθνή Κείμενα προστασίας των προσφύγων και τις υποχρεώσεις των Κρατών. Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με τον ρόλο του Οργανισμού Frontex στα σύνορα και τέλος θα εξετάσουμε εάν η Αρχή της Μη Επαναπρόωθησης τηρείται κατά τα προβλεπόμενα ή γίνεται κατάχρηση του κανονισμού σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας.

1^ο Κεφάλαιο

1.1 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας

Το Δίκαιο της Θάλασσας, είναι υποσύνολο του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και πρόκειται για ένα σώμα διεθνών κανόνων που θεσμοθετούν, διευκρινίζουν, διευθετούν, επιλύουν και αναγνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών στις θάλασσες και τους ωκεανούς¹. Το σύνολο των διεθνών κανόνων αποτυπώθηκε στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και ολοκληρώθηκε το 1982, στο Μοντέγκο Μπέϊ της Τζαμάϊκα. Επίσης συμπεριλήφθηκαν το σύνολο των εθιμικών και συμβατικών κανόνων

¹ UN, *United Nations Convention on the Law of the Sea*, p. 25, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf τελευταία προβολή 20/05/2023. Ιωάννου Κρατερός Στρατή Αναστασία, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013.

που προϋπήρχαν, διαμορφώνοντας σ' αυτό και νέους². Η Σύμβαση του 1982, περιλαμβάνει 320 άρθρα (μαζί με τις μεταβατικές διατάξεις της), καθώς και εννέα Παραρτήματα. Τον Ιούνιο του 2016, κυρώθηκε από 168 κράτη, από τα , συνολικά , 193 κράτη που απαρτίζουν τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, αποκτώντας έτσι παγκόσμιο σχεδόν χαρακτήρα, γι' αυτό και φέρει την ονομασία "*Καταστατικός Χάρτης των Θαλασσών και των Ωκεανών*". Τα χαρακτηριστικά της Σύμβασης του 1982 είναι ότι το σύνολο σχεδόν των διατάξεών της, είχε προγενέστερα, ή απέκτησε σταδιακά, εθνικό χαρακτήρα, ώστε να δεσμεύει και εκείνα τα Κράτη που δεν την έχουν υπογράψει ή κυρώσει. Στη συνέχεια όποιο κράτος κυρώσει, δεν νομιμοποιείται να εξαιρεθεί με επιφυλάξεις, από τις πρόνοιες της, ενώ οι ερμηνευτικές διακηρύξεις που επιτρέπεται να κατατίθενται από τα κράτη που την κυρώνουν, δεν νομιμοποιούνται να αλλοτριώνουν την γλώσσα και το περιεχόμενο των διατάξεών της. Έπειτα, κάθε κράτος οφείλει να επιλύει τις διαφορές του με τα άλλα κράτη με ειρηνικό τρόπο, με βάση τις διατάξεις του μηχανισμού επιλύσεως των διαφορών που παρέχουν και την ευχέρεια να επιλέγει είτε το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, είτε το Διεθνές Δικαστήριο του Δικαίου της Θάλασσας, με έδρα το Αμβούργο. Τέλος, κάθε κράτος είναι υποχρεωμένο να ασκεί τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις πρόνοιες της σύμβασης, με καλή πίστη και να αποφεύγει την κατάχρηση των δικαιωμάτων του. Μεταξύ των πολλών στόχων της ως άνω Σύμβασης είναι και η διασφάλιση της Ειρήνης και της Ασφάλειας³. Το ρυθμιστικό πλαίσιο που θεσπίστηκε από τη σύμβαση προωθεί την ειρηνική χρήση των θαλασσών και ωκεανών και συμβάλλει σημαντικά στην ενδυνάμωση της ειρήνης, της ασφάλειας, της συνεργασίας και των φιλικών σχέσεων μεταξύ των κρατών. Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας αναγνωρίζει την υποχρέωση κάθε πλοίου για παροχή βοήθειας σε οποιονδήποτε κινδυνεύει στη θάλασσα. Ειδικότερα όπως ορίζεται στο άρθρο 98 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, κάθε κράτος απαιτεί από τον πλοίαρχο του πλοίου, που φέρει τη σημαία του, στο μέτρο του δυνατού και χωρίς να εκθέσει το πλοίο, το πλήρωμα ή τους επιβάτες σε σοβαρό κίνδυνο, να παρέχει βοήθεια σε οποιονδήποτε βρίσκεται σε κίνδυνο, εφόσον πληροφορηθεί ότι έχουν ανάγκη από βοήθεια και σε περίπτωση σύγκρουσης να παρέχεται βοήθεια στο άλλο πλοίο, στο πλήρωμα και στους επιβάτες. Επιπρόσθετα, η Σύμβαση τονίζει την ανάγκη όλα τα κράτη να συμβάλλουν στην ίδρυση και την λειτουργία μιας κατάλληλης και επαρκούς μόνιμης υπηρεσίας έρευνας και διάσωσης που θα εγγυάται τη θαλάσσια ασφάλεια, και αν συντρέχει λόγος, να συνεργάζονται με τα γειτονικά κράτη για το σκοπό αυτό. Η υποχρέωση διάσωσης προβλέπεται επίσης και στη

² Σύμφωνα με την Σύμβαση της Βιέννης περί του Δικαίου των Συνθηκών του 1969, μπορεί ένα συμβατικό κείμενο που έχει ολοκληρωθεί και εφαρμόζεται από το σύνολο σχεδόν των κρατών και των λοιπών υποκειμένων της διεθνούς κοινότητας, να αποκτά ισχύ και να μεταφέρεται αυτούσιο στον χώρο του διεθνούς εθνικού δικαίου.

Διεθνή Σύμβαση για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στη Θάλασσα του 1974⁴. Οι πλοίαρχοι έχουν την υποχρέωση άμεσης βοήθειας και κάθε παράκτιο κράτος έχει την υποχρέωση "να μεριμνά για την ίδρυση, λειτουργία και συντήρηση επαρκούς και αποτελεσματικής υπηρεσίας έρευνας και διάσωσης στη θάλασσα και, όπου το απαιτούν οι περιστάσεις, να συνεργάζεται με τα γειτονικά κράτη για το σκοπό αυτό στο πλαίσιο περιφερειακών διευθετήσεων". Επίσης λίγα χρόνια αργότερα το 1979, με πρωτοβουλία της Επιτροπής Ναυτικής Ασφάλειας του Διεθνούς Οργανισμού Ναυσιπλοΐας (IMO), υπογράφηκε στο Αμβούργο Σύμβαση για την "Έρευνα και Διάσωση των Ναυτικών Ατυχημάτων" και υποχρεώνει τα κράτη να εξασφαλίζουν την παροχή βοήθειας σε κάθε άτομο που βρίσκεται σε κίνδυνο στη θάλασσα ανεξαρτήτως της εθνικότητας ή περαιτέρω στοιχείων⁵. Επειδή στις επιχειρήσεις Έρευνας και Διάσωσης προέχει το ανθρωπιστικό μέρος, η καλή συνεργασία των κρατών αποτελεί βασική προϋπόθεση. Έτσι, η Σύμβαση ζητά οι περιοχές ευθύνης τους για Έρευνα και διάσωση, να οριοθετείται με συμφωνία μεταξύ τους⁶. Η διεθνής πρακτική, αλλά και οι συστάσεις του IMO και του ICAO (Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας) στο "Διεθνές Εγχειρίδιο Αεροναυτιλιακής και Θαλάσσιας Έρευνας και Διάσωσης" (IAMSAR Manual - International Aeronautical and Maritime Search and Rescue Manual), προκρίνουν την υιοθέτηση ταυτόσημων περιοχών για τη Ναυτική και την Αεροπορική Έρευνα και Διάσωση, με τρόπο που να συμπίπτουν με τα όρια των FIR. Η Επιτροπή Ασφαλείας της Ναυσιπλοΐας του IMO (MSC – Maritime Safety Committee), έχει διαιρέσει τους ωκεανούς σε 13 περιοχές Έρευνας και Διάσωσης και τα κράτη έχουν δηλώσει τα όρια της περιοχής ευθύνης τους. Ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι η Ελλάδα, από το 1960 στην SOLAS, και αργότερα το 1975 στον τότε IMCO (σήμερα IMO), αλλά και στον IMO το 1979 όταν υπέγραψε την Σύμβαση του Αμβούργου, και το 1989 όταν την κύρωσε, δήλωνε σε κάθε ευκαιρία ότι, η περιοχή ευθύνης της για Έρευνα και Διάσωση, συμπίπτει με το FIR Αθηνών⁷. Η Τουρκία το 1988, με αιτιολογικό ότι η Σύμβαση του Αμβούργου το 1979, προβλέπει την συμφωνία μεταξύ των κρατών για την οριοθέτηση των περιοχών SAR των Ναυτικών Ατυχημάτων, κατέθεσε στον

⁴ IMO, International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS), 1974, Chapter 3, [https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-\(SOLAS\).-1974.aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-(SOLAS).-1974.aspx) , Τελευταία προβολή 20/05/2023.

⁵ UNHCR, Διάσωση στη Θάλασσα, σ. 5. <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/unhcrrescueatsea.pdf> , τελευταία προβολή 20/05/2023

⁶ IMO, Sar Convention, <https://www.imo.org/en/OurWork/Safety/Pages/SARConvention.aspx> , τελευταία προβολή 20/05/2023.

⁷ Η Σύμβαση του Αμβούργου τέθηκε σε ισχύ το 1985. Η Ελλάδα την κύρωσε με τον Ν.1844/1989. Την Σύμβαση έχει κυρώσει και η Τουρκία το 1989. Βλ, Καθημερινή, Στη Διεθνή Σύμβαση του 1979 παραπέμπει το Βερολίνο για τις περιοχές έρευνας και διάσωσης, <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561124273/sti-diethni-symvasi-toy-1979-parapempei-to-verolino-gia-tis-perioches-ereynas-kai-diasosis/> ,20/10/2020, τελευταία προβολή 20/05/2023.

ΙΜΟ, μονομερώς, δήλωση, ότι θα ασκεί καθήκοντα συντονιστικού κέντρου SAR σε περιοχή του Αιγαίου που φτάνει έως τον 25ο παράλληλο, και το 2001 προχώρησε και στην έκδοση και σχετικού νόμου και δημοσίευση χάρτη με την περιοχή. Η αποτελεσματική λειτουργία των υπηρεσιών Έρευνας και Διάσωσης στη Θάλασσα εξαρτάται από την ικανότητα των πλοίων να συνδράμουν όσους κινδυνεύουν στη θάλασσα. Σήμερα, οι δορυφόροι και οι επίγειες τεχνικές επικοινωνίας, επιτρέπουν τα σήματα κινδύνου μεταδίδονται άμεσα⁸. Τόσο στις αρμόδιες παράκτιες Αρχές όσο και στα παραπλέοντα πλοία. Έτσι η επιχείρηση διάσωσης μπορεί να είναι άμεση και συντονισμένη. Επίσης, στις περιπτώσεις που ολοκληρωθεί η διάσωση, μπορεί να προκύψουν προβλήματα, κυρίως όταν απαιτείται διακρατική συμφωνία για την αποβίβαση μεταναστών και των προσφύγων, ιδίως όταν οι τελευταίοι δεν διαθέτουν ταξιδιωτικά έγγραφα. Αναγνωρίζοντας αυτό το πρόβλημα τα κράτη του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού τροποποίησαν δύο από τις διεθνείς συμβάσεις του ναυτικού δικαίου προκειμένου να θεσμοθετήσουν, παράλληλα με την υποχρέωση των πλοιάρχων να συνδράμουν όσους κινδυνεύουν στη θάλασσα, την υποχρέωση των κρατών να συνεργάζονται στις περιπτώσεις διάσωσης για να απαλλάξουν τους πλοιάρχους από την ευθύνη παροχής βοήθειας στους διασωθέντες και να επιτρέψουν σε όσους διασώζονται σε παρόμοιες περιστάσεις να επιβιβάζονται σύντομα σε ασφαλή τόπο. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η υποχρέωση έρευνας και διάσωσης ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο στη θάλασσα μπορεί να απορρέει από τις θετικές υποχρεώσεις των κρατών να προστατεύουν τη ζωή όσων υπόκεινται στη δικαιοδοσία τους. Το κράτος έχει δικαιοδοσία εντός των χωρικών υδάτων του, και είναι προφανώς υποχρεωμένο από το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων να λαμβάνει μέτρα για να προστατεύει τις ζωές όσων βρίσκονται εκεί. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, στην ανοιχτή θάλασσα δικαιοδοσία έχει το κράτος της σημαίας του πλοίου, δηλαδή το κράτος στα νηολόγια του οποίου είναι καταγεγραμμένο το πλοίο που πραγματοποιεί τη διάσωση. Επιπλέον, το κράτος που είναι υπεύθυνο για μια συγκεκριμένη περιοχή έρευνας και διάσωσης (SAR) έχει την υποχρέωση διάσωσης ή συντονισμού των μέτρων διάσωσης και προστασίας⁹. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένα πλοίο υπόκειται επίσης στη δικαιοδοσία του κράτους όταν οι αρχές του κράτους ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο ή έχουν εξουσία επί του πλοίου (σε κάθε περίπτωση από τη στιγμή της αναχαίτισης ή της διάσωσης)¹⁰. Η Επιτροπή Ναυτικής Ασφάλειας του Διεθνούς Οργανισμού Ναυσιπλοΐας

⁸ Από το 1987 δημιουργήθηκε στο YEN το Ενιαίο Κέντρο Συντονισμού Έρευνας & Διάσωσης (ΕΚΣΕΔ). Το "Ενιαίο Κέντρο" συγκροτείται από δύο Τομείς, τον Ναυτικό που επανδρώνεται από στελέχη του Λ.Σ. και τον Αεροπορικό, που επανδρώνεται από την ΠΑ. Σημειώνεται ότι, μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας υπογράφηκε το 2000 Συμφωνία που αναγνωρίζει ως περιοχή SAR των ναυτικών ατυχημάτων, την ισχύουσα μεταξύ των δύο κρατών γραμμή του FIR, πράγμα που συμφωνήθηκε ομοίως το 2007 και με την Μάλτα, ενώ υπάρχει ανοιχτή συζήτηση και με την Αίγυπτο.

¹⁰ΙΜΟ, *Principles Relating to Administrative Procedures for Disembarking Persons Rescued at Sea*, Άρθρο 3, Βλ.

(ΙΜΟ) έχει εκδώσει επίσης ένα σύνολο αρχών που στοχεύουν στην ενίσχυση του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το προσφυγικό δίκαιο σε επιχειρήσεις διάσωσης. Τονίζουν ότι "αν ένα πρόσωπο που διασώζεται στη θάλασσα εκφράσει την επιθυμία να υποβάλει αίτηση ασύλου, πρέπει να δοθεί ειδική μέριμνα για την ασφάλεια του αιτούντος διεθνούς προστασίας. Όταν μεταδίδεται αυτή η πληροφορία, δεν θα πρέπει να κοινοποιείται στη χώρα καταγωγής του αιτούντος ή σε οποιαδήποτε άλλη χώρα ενδέχεται να αντιμετωπίσει απειλή" ¹¹. Η Επιτροπή έχει τονίσει ότι "η ανάγκη να αποφεύγεται η αποβίβαση σε περιοχές όπου μπορεί να απειληθεί η ζωή και η ελευθερία όσων επικαλούνται βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης είναι κάτι που πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν στην περίπτωση των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων που διασώζονται στη θάλασσα". Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ έχει επίσης δηλώσει ότι τα κράτη έχουν την υποχρέωση "να διασφαλίζουν ότι οι πλοίαρχοι που κυβερνούν πλοία υπό τη σημαία τους θα τηρούν αυστηρά τους καθορισμένους κανόνες που αφορούν στη διάσωση στη θάλασσα και ότι θα λαμβάνουν την αναγκαία δράση, ώστε να διασώζουν πρόσφυγες και εσωτερικούς πρόσφυγες που διαφεύγουν από την χώρα καταγωγής τους με πλοία αναζητώντας άσυλο και των οποίων η ζωή κινδυνεύει". Επιπλέον, "είναι ανθρωπιστική υποχρέωση όλων των παρακτίων Κρατών να επιτρέπουν στα δοκιμαζόμενα πλοία να ζητούν καταφύγιο στα ύδατα τους και να τους παρέχουν άσυλο, ή τουλάχιστον προσωρινό καταφύγιο στα πρόσωπα που βρίσκονται στο πλοίο και επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο" ¹². Η Κατευθυντήρια Οδηγία της Εκτελεστικής Επιτροπής δηλώνει ότι τα μέτρα αναχαίτισης δεν θα πρέπει να κωλύουν την πρόσβαση των αιτούντων άσυλο ή των προσφύγων στη διεθνή προστασία ή να οδηγούν στην άμεση ή έμμεση απομάκρυνση όσων έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία είτε στα σύνορα επικρατειών όπου η ζωή τους ή η ελευθερία τους απειλείται για έναν από τους λόγους της Σύμβασης είτε στα σύνορα επικρατειών όπου για άλλους λόγους βάσιμα επικαλούνται προστασία βάσει του διεθνούς δικαίου¹³. Σε περιπτώσεις μαζικής εισροής, "πρέπει να γίνονται πάντα δεκτοί οι αιτούντες άσυλο που διασώζονται στην θάλασσα, τουλάχιστον σε προσωρινή βάση. Τα κράτη πρέπει να παρέχουν κάθε δυνατή βοήθεια διευκολύνοντας την αποβίβασή τους από το πλοίο, ενεργώντας σύμφωνα με την αρχή της

<https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Facilitation/FAL%20related%20nonmandatory%20documents/FAL.3-Circ.194.pdf> Τελευταία προβολή 20/05/2023.

¹¹ Οπ. π., Άρθρο 2,

¹² Βλ. Πόρισμα αρ. 15, (XXX): Πρόσφυγες χωρίς χώρα ασύλου, ΕκτΕπ, ΥΑ, 30ή Σύνοδος, 1979, παρ. (γ). Βλ. επίσης Πόρισμα αρ. 23 (XXXII): Προβλήματα που αφορούν τη διάσωση των αιτούντων άσυλο που κινδυνεύουν στη θάλασσα, ΕκτΕπ, ΥΑ, 32η Σύνοδος, 1981, παρ. (1), Πόρισμα αρ. 38 (XXXVI): Rescue of Asylum-Seekers in Distress at Sea, ΕκτΕπ, ΥΑ, 36η Σύνοδος, 1985, παρ. (α). Βλ. στον διαδικτυακό ιστότοπο <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2011/01/migration-and-international-human-rights-law-practitioners-guide-2014-greek.pdf> τελευταία προβολή 20/05/2023.

¹³ Διεθνής Επιτροπή Νομικών, Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων Επαγγελματικό εγχειρίδιο, Γενεύη, 2014 σ. 103-104.

διεθνούς αλληλεγγύης και παρέχοντας ευκαιρίες μετεγκατάστασης στα πλαίσια εφαρμογής της αρχής της ισότιμης κατανομής των βαρών¹⁴.

1.2. Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το καθεστώς των Προσφύγων

Στο Προοίμιο της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 αναφέρεται το καθεστώς των Προσφύγων¹⁵. Ο σκοπός αυτής είναι να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες την ευρύτερη δυνατή άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που εγγυώνται ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁶. Για τους σκοπούς της Σύμβασης της Γενεύης και σύμφωνα με τη πρόβλεψη του άρθρου 1 Α παρ. 2 ορίζεται ως πρόσφυγας κάθε πρόσωπο *«όπερ συνεπεία γεγονότων επελθόντων προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 και δεδικοιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην»*. Ο ορισμός έχει τροποποιηθεί με την υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου του 1967 και εξαλείφει κάθε γεωγραφικό και χρονικό περιορισμό του αρχικού ορισμού¹⁷ και υπάγει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 Α παρ. 2 όλους τους πρόσφυγες ανεξαρτήτως χώρας και προέλευσης καθώς και την ημερομηνία που την εγκατέλειψαν.

¹⁴ Βλ. Πόρισμα αρ. 23 (XXXII): Προβλήματα που αφορούν τη διάσωση των αιτούντων άσυλο που κινδυνεύουν στη θάλασσα, ΕκτΕπ, ΥΑ, 32η Σύνοδος, 1981, παρ. (3). <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2011/01/migration-and-international-human-rights-law-practitioners-guide-2014-greek.pdf> σ.123.

¹⁵ UNHCR, Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Τόμος 189, σ. 137.

¹⁶ «Έχοντα υπ' όψιν ότι ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών και η Παγκόσμιος Διακήρυξις των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εγκριθείσα υπό της Γενικής Συνελεύσεως την 10ην Δεκεμβρίου 1948, επεβεβαίωσαν την αρχήν ότι δέον όπως οι άνθρωποι απολαύουν των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών άνευ διακρίσεως τινός. Έχοντα υπ' όψιν ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει επανειλημμένως εκδηλώσει το ζωηρόν αυτού ενδιαφέρον δια τους Πρόσφυγας και προσεπάθησεν όπως τους εξασφαλίση την ευρύτεραν δυνατήν άσκησιν των θεμελιωδών τούτων δικαιωμάτων και ελευθεριών», παρ. 1 και 2 του Προοιμίου της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Βλ. ohchr, *Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf, τελευταία προβολή 20/05/2023.

¹⁷ Νάσκου-Περράκη Παρούλα., *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη: Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων*, Σάκκουλας, Αθήνα, 1991, σ. 70-73.

Προβλέπεται ότι ο όρος πρόσφυγας εφαρμόζεται πλέον «*επί παντός προσώπου το οποίο συνεπεία δεδικοιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας ταύτης ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην*».

Στη συνέχεια διακρίνονται τρία επιμέρους κριτήρια από το γράμμα της διάταξης του άρθρου 1 Α παρ. 2 για τον χαρακτηρισμό ενός προσώπου ως πρόσφυγα, τα οποία απαιτούν, ειδικότερα, να βρίσκεται το πρόσωπο αυτό εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του¹⁸ ή αν δεν έχει ιθαγένεια, εκτός της χώρας της τελευταίας διαμονής του¹⁹ και να διαπιστώνεται από τους ισχυρισμούς του, βάσιμος και δικαιολογημένος φόβος δίωξης, ο οποίος, με τη σειρά του, να οφείλεται στους λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση, δηλαδή στη φυλή, τη θρησκεία, την εθνικότητα, τη κοινωνική τάξη ή τις πολιτικές πεποιθήσεις του προσώπου²⁰. Η απαίτηση της ύπαρξης «*βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης*» περιλαμβάνει, επίσης, δύο επιμέρους στοιχεία, τον υποκειμενικό φόβο και τον αντικειμενικό *βάσιμο και δικαιολογημένο*. Συνεκτιμώμενα με τους λόγους θεμελίωσης αυτού του φόβου, καθορίζουν την ανάγκη παροχής ασύλου²¹. Όσον αφορά τη διαπίστωση της δίωξης, λαμβάνεται υπόψη κάθε διωκτική πράξη, η οποία εκδηλώνεται μεμονωμένα ή σωρευτικά, μαζί με άλλες, και παράγει βλαπτικές συνέπειες για το πρόσωπο, είτε αυτή τελείται από κρατικά όργανα και άλλους φορείς άσκησης δημόσιας εξουσίας, είτε ακόμα και από μη κρατικούς δρώντες, με την προϋπόθεση ότι οι κρατικές αρχές «*ενσυνείδητα ανέχονται ή αρνούνται ή αποδεικνύονται αδύναμες να παρέχουν αποτελεσματική προστασία*»⁷. Αξίζει, δε, να σημειωθεί ότι, ενόψει του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, οι θεμελιωτικοί της παραπάνω δίωξης λόγοι που προβλέπει η Σύμβαση, ερμηνεύονται κάθε φορά δυναμικά από τα εθνικά και διεθνή

¹⁸ Ως «*χώρα καταγωγής*» νοείται η χώρα της ιθαγένειας ή στην περίπτωση των ανιθαγενών προσφύγων ή αιτούντων άσυλο η χώρα προηγούμενης διαμονής.

¹⁹ Για την πλήρωση αυτού του κριτηρίου δεν είναι αναγκαίο να έχει αναγκαστεί να αναχωρήσει ο πρόσφυγας από τη χώρα καταγωγής του από φόβο μήπως διωχθεί, αλλά είναι δυνατόν, βρισκόμενος ήδη εκτός της χώρας καταγωγής του, να μη μπορεί να επιστρέψει σε αυτήν λόγω μεταβολής που επήλθε στο μεταξύ και προκαλεί δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Τα πρόσωπα αυτά χαρακτηρίζονται ως «*επί τόπου πρόσφυγες*». Βλ. σχετικά Νάσκου-Περράκη Π., *Ανάλεκτα περί Ασύλου και Προσφύγων*, Σάκουλας, Αθήνα, 1999, σ. 24.

²⁰ Αναλυτικότερα σχετικά με τα κριτήρια υπαγωγής στον ορισμό του πρόσφυγα βλέπε Νάσκου-Περράκη Π., *Ανάλεκτα περί Ασύλου και Προσφύγων*, ό.π., σ. 16 -26.

²¹ Η Ύπατη Αρμοστεία διευκρινίζει ότι για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν απαιτείται η βεβαιότητα του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης του, αλλά αρκεί η πιθανότητα «*δεν είναι, όμως, επαρκή όλα τα επίπεδα της πιθανότητας για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Το ερώτημα κλειδί είναι κατά πόσο έχει αποδειχθεί από τον αιτούντα άσυλο ο απαιτούμενος βαθμός πιθανότητας*.» σε Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας, *Το βάρος της απόδειξης και η αποδεικτική ισχύς των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου*, Αθήνα, Ιανουάριος 1999, σελ. 1. Βλ. επίσης *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα*, παρ. 66-86.

δικαιοδοτικά όργανα, προκειμένου να επεκτείνεται η προστασία της Σύμβασης σε ευρύτερο κύκλο προσώπων, τα οποία χρήζουν πράγματι διεθνούς προστασίας και θα αποκλείονταν, διαφορετικά, βάσει μίας καθαρά φορμαλιστικής ανάγνωσης του άρθρου 1 Α παρ. 28. Η αναγνώριση του αιτούντος άσυλο ως πρόσφυγα πραγματοποιείται βάσει της διαδικασίας καθορισμού του προσφυγικού καθεστώτος, που προβλέπεται κάθε φορά στο εθνικό δίκαιο της χώρας ασύλου, και, στο πλαίσιο της οποίας εξετάζεται, αφενός, εάν αυτός πληροί τα κριτήρια υπαγωγής στην διάταξη του άρθρου 1 Α παρ. 2 και, αφετέρου, εάν αποκλείεται από τη διαδικασία.

1.3. Το Πρωτόκολλο κατά της εμπορίας ανθρώπων των Ηνωμένων Εθνών

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (UNTOC), είναι μια πολυμερής συνθήκη. Χρηματοδοτήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη για την καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου. Η Σύμβαση εγκρίθηκε με την απόφαση 55/25 της Γενικής Συνέλευσης της 15ης Νοεμβρίου του 2000, αποτελεί το κύριο μέσο για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος²². Τα κράτη – μέλη συγκεντρώθηκαν και υπέγραψαν τη Σύμβαση στο Παλέρμο της Ιταλίας στις 12 – 15 Δεκεμβρίου 2000 και τέθηκε σε ισχύ στις 29 Σεπτεμβρίου 2003. Συμπληρώνεται από τρία Πρωτόκολλα και στοχεύουν σε συγκεκριμένους τομείς του οργανωμένου εγκλήματος. Συγκεκριμένα, το Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών²³. Στη συνέχεια το Πρωτόκολλο κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από ξηρά, θάλασσα και αέρα²⁴, και τέλος το Πρωτόκολλο κατά της παράνομης κατασκευής και εμπορίας πυροβόλων όπλων, μερών και συστατικών τους, όπως και πυρομαχικών²⁵. Η Σύμβαση του Παλέρμο αποτελεί σημαντική εξέλιξη ενάντια στο διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, σηματοδοτώντας την αναγνώριση και την ανάγκη προώθησης και ενίσχυσης της στενής διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση τόσο σημαντικών ζητημάτων. Τα κράτη που επικυρώνουν τη σύμβαση

²² United Nations, *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*, New York, 2004, p.1.

²³ Οπ. π. σ. 41.

²⁴ Οπ. π. σ. 53.

²⁵ Οπ. π. σ. 71.

δεσμεύονται να λάβουν μέτρα κατά των εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης πρακτικών κατά των εθνικών ποινικών αδικημάτων.

Το Πρωτόκολλο του Παλέρμω, αναφέρεται στην πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, εγκρίθηκε με το ψήφισμα 55/25 της Γενικής Συνέλευσης. Τέθηκε σε ισχύ στις 25 Δεκεμβρίου 2003. Είναι το πρώτο παγκόσμιο νομικά δεσμευτικό μέσο με συμφωνημένο ορισμό για τη διακίνηση. Η πρόθεση πίσω από τον ορισμό είναι η διευκόλυνση της σύγκλισης των εθνικών προσεγγίσεων σε θέματα που θα υποστηρίζουν την αποτελεσματική διεθνή συνεργασία για τη διερεύνηση και τη δίωξη υποθέσεων. Ένας πρόσθετος στόχος του είναι η προστασία και η παροχή βοήθειας στα θύματα με πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους (United Nations, 2004). Το δεσμευτικό μέσο απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να ποινικοποιήσουν την εμπορία, ορίζοντας ότι η ποινικοποίηση της συμπεριφοράς θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία, και θα περιγράφονται στην παρούσα ενότητα όχι ως μεμονωμένες ενέργειες. Τα κράτη – μέρη δύναται να αποφασίσουν για τις μεμονωμένες πράξεις, χωρίς να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για την εμπορία ανθρώπων. Ως εκ τούτου, τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει να διερευνούν ποια άτομα αποτελούν θύματα εκμετάλλευσης χωρίς τον αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων, καθώς οποιοσδήποτε μπορεί να θεωρείται δυνητικό θύμα²⁶

1.4. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex)

Η ανάγκη για την βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα εξωτερικά σύνορα σε συνδυασμό με την πρόληψη και ανίχνευση της παράτυπης μετανάστευσης, της τρομοκρατίας και τον έλεγχο του διασυνοριακού εγκλήματος, οδήγησε στην ίδρυση του οργανισμού Frontex. Τον Οκτώβριο του 2004, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε τον Κανονισμό 2007/2004 (EU 2007/2004/26.10.2004, OJ L349/25.11.2004)²⁷, με τον οποίο ιδρύθηκε Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Frontex-Agency). Επίσημα ξεκίνησε να λειτουργεί την 1^η Μαΐου του 2005 ενώ η επιχειρησιακή της δράση

²⁶ Council of Europe, *Convention on Human Rights*, Strasbourg, p.7.

²⁷ Frontex, <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/tasks-mission/>, τελευταία προβολή 20/05/2023.

ξεκίνησε στις 3 Οκτωβρίου του 2005²⁸. Ο Οργανισμός απέκτησε έδρα στη Βαρσοβία και αρχικά συστάθηκε για να συμπληρώσει, και όχι για να αντικαταστήσει τις προσπάθειες των εθνικών αρχών. Ασχολείται κυρίως με τον συντονισμό της εφαρμογής της συμφωνίας Σένγκεν ενώ η ευθύνη για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων παραμένει στα κράτη μέλη. Τα αρχικά καθήκοντα του Οργανισμού περιορίζονταν στον συντονισμό της επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και την ανάπτυξη και προώθηση κοινών πολιτικών για την κατάρτιση, την ανάλυση κινδύνου και τις επιχειρήσεις επιστροφής²⁹. Ο αρχικός Κανονισμός του Frontex έχει υποστεί μέχρι σήμερα τέσσερις τροποποιήσεις, το 2007³⁰, το 2011³¹, το 2016³² και το 2019³³. Σε κάθε μία από αυτές τις τροποποιήσεις η εντολή του Οργανισμού διευρύνονταν, όπως και τα καθήκοντά του.

Το 2015 την περίοδο της μεταναστευτικής κρίσης το νομικό πλαίσιο του Frontex του υποβλήθηκε σε πλήρη αναθεώρηση. Ο Frontex δεν ήταν σε θέση να διεξάγει επιχειρήσεις στα σύνορα, διότι δεν διέθετε επαρκή προσωπικό και εξοπλισμό. Η νέα νομική βάση του 2016 επέκτεινε σημαντικά τις επιχειρησιακές αρμοδιότητες του οργανισμού που μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής, διατηρώντας παράλληλα το ακρωνύμιο του Frontex. Η αλλαγή επωνυμίας δεν ήταν απλώς μια αλλαγή ονόματος, αλλά πλέον ο Frontex είχε ξεπεράσει τον υποστηρικτικό του ρόλο και είχε αναμφισβήτητα μετατραπεί σε έναν Οργανισμό με ρυθμιστικό, εποπτικό και επιχειρησιακό ρόλο. Ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, η οποία αποτελείται από τον Οργανισμό και τις εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την διαχείριση των συνόρων. Πλέον ο Frontex είναι αρμόδιος για την χάραξη επιχειρησιακής και τεχνικής στρατηγικής για την ευρωπαϊκή ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων³⁴. Παρά την πρόσφατη σχετικά αναθεώρηση του ιδρυτικού Κανονισμού του Frontex, το 2018 υποβλήθηκε από την Επιτροπή πρόταση τροποποίησης του Κανονισμού, κρίνοντας ότι χρήζει βελτίωσης στους τομείς των επιστροφών,

²⁸ Eur – lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52006PC0401R%2801%29&qid=1680497734583>, Τελευταία προβολή 20/05/2023.

²⁹ Κανονισμός (ΕΚ) 2007/2004, άρθρο 3 παρ. 1

³⁰ Κανονισμός (ΕΚ) 863/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11.7.2007, για τη θέσπιση μηχανισμού σύστασης ομάδων ταχείας επέμβασης στα σύνορα, ΕΕ L 199 της 31.7.2007, σ. 30.

³¹ Κανονισμός (ΕΕ) 1168/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25.10.2011, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 304 της 22.11.2011, σ. 1.

³² Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14.9.2016, για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, ΕΕ L 251 της 16.9.2016, σ. 1.

³³ Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1896 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13.11.2019, για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, ΕΕ L 295 της 14.11.2019, σ. 1.

³⁴ Κανονισμός 2016/1624, Άρθρο 3 παρ. 2 και 3.

του διασυνοριακού εγκλήματος και του ασύλου³⁵. Στις 4/12/2019 τέθηκε σε ισχύ ο νέος Κανονισμός 2019/1896. Με τον καινούργιο κανονισμό ο Frontex ενισχύεται με στόχο να αυξήσει την αυτονομία του Οργανισμού, περιορίζοντας την επιχειρησιακή του εξάρτηση από τα κράτη μέλη. Η τροποποίηση εισήγαγε την δημιουργία του μόνιμου σώματος, που αποτελεί την πρώτη ένστολη υπηρεσία επιβολής του νόμου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, ακολουθεί σημαντική αύξηση των αρμοδιοτήτων, του προϋπολογισμού και του προσωπικού του Οργανισμού. Επίσης, προστίθεται και μια σημαντική γεωγραφική διεύρυνση της εμβέλειας των δραστηριοτήτων του. Οι δύο αναθεωρήσεις εντολής μετά τη μεταναστευτική κρίση ενίσχυσαν την νομική βάση για την επέκταση των επιχειρήσεων. Εκτός από την άσκηση εκτελεστικών καθηκόντων σε κράτη που συνορεύουν άμεσα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως προβλέπεται από την εντολή του 2016, οι εκτελεστικές αποστολές εξουσιοδοτούνται στο εξής και σε τρίτες χώρες που δεν συνορεύουν με κράτος μέλος, υπό τον όρο ότι υπάρχει συγκεκριμένη συμφωνία, δηλαδή ο Οργανισμός επεκτείνεται πέρα από τα εξωτερικά χερσαία και θαλάσσια σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναβάθμιση του Frontex πραγματοποιείται στην παρακολούθηση των μεταναστευτικών ροών, την αξιολόγηση των κινδύνων, τη σηματοδότηση πιθανών νέων απειλών και την επισήμανση πιθανών τρωτών σημείων των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βρίσκεται στον επίκεντρο της διαχείρισης και του σχεδιασμού των συνόρων και της μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, ενδυναμώθηκε και η θέση του Αξιωματούχου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Fundamental Rights Officer/FRO), που αποτελεί υπάλληλο του Οργανισμού, με αρμοδιότητα την εποπτεία της υλοποίησης των υποχρεώσεων στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων από τον Frontex, όπως απορρέουν από το ενωσιακό και διεθνές δίκαιο³⁶. Ο Αξιωματούχος παρέχει συμβουλές στον Εκτελεστικό Διευθυντή ως προς τα ζητήματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και χαίρει ανεξαρτησίας εντός του Οργανισμού. Προκειμένου να είναι σε θέση να παρακολουθεί αποτελεσματικά την κατάσταση του Οργανισμού με τα θεμελιώδη δικαιώματα, έχοντας τη δυνατότητα να διεξάγει έρευνες σε όλες τις δραστηριότητές του στο επιχειρησιακό πεδίο. Επιπρόσθετα, εκδίδει γνώμες σε πολιτικό και επιχειρησιακό επίπεδο, διαπιστώνει προκλήσεις στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων και πιθανές παραβιάσεις, κατά την διάρκεια οιασδήποτε δράσης του Frontex. Πέραν αυτού, είναι αρμόδιος για την διαχείριση καταγγελιών στο πλαίσιο δύο μηχανισμών, του Μηχανισμού Υποβολής Παραπόνων (Complaints Mechanism)³⁷ και του Μηχανισμού Αναφοράς Σοβαρών Περιστατικών (Serious Incident

³⁵ Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και κατάργηση της κοινής δράσης του Συμβουλίου αριθ. 98/700/ΔΕΥ, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 2016/1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, COM (2018) 631 τελικό. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:52018PC0631>, Τελευταία προβολή 20/05/2023.

³⁶ Άρθρο 109 Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896.

³⁷ Ο Μηχανισμός Καταγγελιών (Complaint Mechanism) προβλέπει την υποβολή ατομικών

Reports/SIRs)³⁸, που σχετίζονται με πιθανές παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων, στο πλαίσιο των δράσεων του Οργανισμού. Κατά βάση, πρόκειται για την πρώτη προσπάθεια εποπτείας στο πλαίσιο του Οργανισμού και έγινε δεκτό με αρκετή επιφύλαξη από τα Κράτη-Μέλη, καθώς θεωρήθηκε ότι αποτελεί όργανο παρέμβασης του Οργανισμού και κατ' επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα εσωτερικά ζητήματα των επιχειρησιακών τους καθηκόντων.

Δεν αποτελεί έκπληξη, λοιπόν, ότι ο Frontex έχει μετατραπεί σε βασικό κόμβο πληροφοριών και εμπειρογνωμοσύνης, γεγονός που με την σειρά του καθιστά τον οργανισμό πολύτιμο σημείο αναφοράς όσον αφορά την προώθηση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων, όπως ορίζεται στο άρθρο 77 της συνθήκης για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συμπερασματικά, ο μικρός οργανισμός που είχε επιφορτιστεί κυρίως με τον συντονισμό της συνεργασίας και την υποστήριξη των κρατών μελών, έχει γίνει ένας ισχυρός παράγοντας με ενισχυμένη εντολή και σημαντικές επιχειρησιακές ικανότητες και ελέγχου των συνόρων της Ευρώπης³⁹.

καταγγελιών από πρόσωπα που επηρεάζονται άμεσα από πράξεις ή παραλείψεις προσωπικού εμπλεκόμενου σε δράσεις του Frontex. Οι καταγγελίες γίνονται από άτομα που θεωρούν ότι έχουν πέσει θύματα παραβίασης των θεμελιωδών τους δικαιωμάτων, εξαιτίας των λάθους χειρισμών. Σύμφωνα με τους κανόνες του εν λόγω μηχανισμού, στόχος είναι η παρακολούθηση και διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε όλες τις δράσεις του Οργανισμού. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. [Complain Mechanism English.pdf \(europa.eu\)](#), τελευταία προβολή 20/05/2023.

³⁸ Η Αναφοράς Σοβαρού Περιστατικού (SIR) υποχρεώνει κάθε συμμετέχοντα σε επιχειρησιακές δράσεις του Οργανισμού να αναφέρει άμεσα υπό μορφή αναφοράς κάθε περίπτωση πιθανής παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι αναφορές περιλαμβάνουν τα συμβάντα όπως, περιπτώσεις πιθανών παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων διεθνούς προστασίας, τις περιπτώσεις πιθανών παραβιάσεων των προβλέψεων του Κώδικα Δεοντολογίας του Frontex, καθώς και περιπτώσεις σοβαρών υπαρκτών ή δυνητικών αρνητικών επιπτώσεων στα βασικά καθήκοντα του Οργανισμού. Ο FRO, από κοινού με το προσωπικό του Γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, χειρίζονται τα SIRs που σχετίζονται με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων.

³⁹ Το 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα σύνολο συστάσεων και προτάσεων Κανονισμών, το καλούμενο Νέο Σύμφωνο Ασύλου και Μετανάστευσης, με στόχο να βελτιώσει την διαχείριση της μετανάστευσης και του ασύλου από πλευράς των κρατών-μελών Στους στόχους του Νέου Συμφώνου περιλαμβάνονταν εκ νέου εξωτερικές πτυχές, όπως ήταν η καταπολέμηση των γενεσιουργών αιτιών της μετανάστευσης, η καταπολέμηση της διακίνησης ανθρώπων, η αποτελεσματική διαχείριση των συνόρων και οι επιστροφές. Ως προς τις επιστροφές ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προέβλεπε κυρώσεις απέναντι σε τρίτα κράτη στον τομέα των θεωρήσεων, εάν διαπιστωνόταν ότι δεν συνεργάζονται επαρκώς. Βλ. European Commission, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/new-pact-migration-and-asylum_el τελευταία προβολή 20/05/2023.

2^ο Κεφάλαιο

2.1. Η Αρχή της μη επαναπροώθησης

Η αρχή της μη επαναπροώθησης, καθιερώνεται στην διάταξη του άρθρου 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων και αποτελεί το πιο «ουσιώδες στοιχείο για το καθεστώς του πρόσφυγα»,⁴⁰ αλλά και τον ακρογωνιαίο λίθο της προστασίας των προσφύγων και των αιτούντων διεθνούς προστασίας από οποιαδήποτε πράξη επαναπροώθησης σε κράτος που κινδυνεύουν να υποστούν δίωξη. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 33 παρ. 1 ορίζει ότι «ουδεμία συμβαλλόμενη χώρα θα απευλαύνη ή θα επαναπροωθή (*refouler*), καθ' οποιονδήποτε τρόπο, πρόσφυγας εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων». Δηλαδή, οι πράξεις επαναπροώθησης ουσιαστικά παραδίδουν τον πρόσφυγα ή τον αιτούντα άσυλο στο καθεστώς ή κατάσταση που θέλει να αποφύγει⁴¹, βασική πρόνοια της Σύμβασης της Γενεύης αποτελεί να αποτρέπεται η επιστροφή αιτούντα διεθνούς προστασίας στο κράτος καταγωγής του ή σε τρίτο κράτος, όπου υφίσταται πραγματική απειλή διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, ή πολιτικών πεποιθήσεων⁴². Το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 33 παρ. 1 δεν υπήρξε ποτέ στατικό αλλά ενημερωνόταν διαρκώς μέσω μιας δυναμικής ερμηνείας από τη θεωρία, την κρατική πρακτική και ιδίως τη νομολογία εθνικών και υπερεθνικών δικαστηρίων. Σύμφωνα με την τρέχουσα αντίληψη, στη βάση της ολοένα και δυναμικότερης ερμηνείας του περιεχομένου της συγκεκριμένης αρχής αλλά και των αυξανόμενων προσφυγικών ροών, το κράτος υποδοχής οφείλει να εφαρμόζει το άρθρο 33 παρ. 1, προστατεύοντας τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, αλλά και τους αιτούντες άσυλο, ανεξάρτητα από το εάν η είσοδός τους έγινε με νόμιμο ή με παράτυπο τρόπο μέχρι την οριστική κρίση των εκάστοτε εθνικών αρχών για την παραμονή τους ή όχι στο κράτος⁴³.

Σχετικά με την προστασία των αιτούντων άσυλο, ως εν δυνάμει προσφύγων, αξίζει να σημειωθεί ότι επέκταση της αρχής μη επαναπροώθησης αποτελεί ο κανόνας της μη απαγόρευσης εισόδου στα σύνορα της χώρας, σύμφωνα με τον οποίο, την προστασία της αρχής

⁴⁰ Guy S. Goodwin-Gill & Jane McAdam, *The Refugee in International Law*, Univeristy Press, Oxford, 2007, p. 1.

⁴¹ Βλ. Σχόλιο επί του άρθρου 24 παρ. 3 σε UN Ad Hoc Committee on Refugees and Stateless Persons, *Ad Hoc Committee on Statelessness and Related Problems, Status of Refugees and Stateless Persons - Memorandum by the Secretary-General*, 3 January 1950, E/AC.32/2, διαθέσιμο σε available at: <http://www.refworld.org/docid/3ae68c280.html>, τελευταία πρόσβαση 20/05/2023.

⁴² Νάσκου-Περράκη Παρούλα, *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη: Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων*, Σάκκουλας, Αθήνα, 1991, σ. 86.

⁴³ Νάσκου-Περράκη Παρούλα, σ. 86.

απολαμβάνουν και όσοι εν δυνάμει πρόσφυγες δεν έχουν καταφέρει να εισέλθουν ακόμα στο κράτος υποδοχής για να ζητήσουν άσυλο επί ίσοις όροις με όσους αιτούντες έτυχε να βρεθούν με οποιονδήποτε στην επικράτεια του κράτους υποδοχής⁴⁴. Η θεμελιώδη σημασία της αρχής της μη επαναπροώθησης προκύπτει αλλά και επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι κατοχυρώνεται και συμπληρώνεται, εκτός του άρθρου 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης, και σε άλλα κείμενα προστατεύοντας τους πρόσφυγες αλλά και τα ανθρώπινα δικαιώματα συνολικότερα .

2.2. Τα μέτρα του κράτους υποδοχής και τα εξωεδαφικά μέτρα επαναπροώθησης σε Διεθνή Ύδατα

Αρχικά παρατηρείται ότι τα κράτη υποδοχής προσπαθώντας να περιορίσουν τις μεταναστευτικές ροές αλλά και για να αποποιηθούν τις διεθνείς τους υποχρεώσεις αναφορικά με την αποδοχή και εξέταση αιτημάτων ασύλου, εφαρμόζουν συχνά πολιτικές εντοπισμού και απόθησης πλοίων στην ανοιχτή θάλασσα. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων εντός του πλοίου⁴⁵ βρίσκεται πλήθος ανθρώπων με σκοπό έχουν την κατάθεση αιτήματος ασύλου στο κράτος υποδοχής. Οφείλουμε να τονίσουμε ότι κανένα κράτος δεν έχει δικαιοδοσία στην ανοιχτή θάλασσα, ενώ τη διεθνή ευθύνη για τα πλοία τα οποία βρίσκονται στην ανοιχτή θάλασσα έχουν κατά κανόνα τα κράτη της σημαίας που φέρουν⁴⁶. Επομένως, στην περίπτωση των ανθρώπων που επιχειρούν να φτάσουν στο κράτος υποδοχής επιβαίνοντας σε πλοίαρια μέσω θαλάσσης υπάρχει το εξής ζήτημα. Το κράτος της σημαίας δεν αναγνωρίζει την ευθύνη σχετικά με τις διαδικασίες αποδοχής τους στο έδαφός του, ενώ παράλληλα δεν αναγνωρίζεται ούτε και το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης των χωρικών υδάτων παράκτιου κράτους με σκοπό την ασφαλή τους μεταφορά. Άρα, δύναται να περιοριστεί διότι τα κράτη υποδοχής μπορούν να αποτρέπουν τους παράτυπα μετακινούμενους μετανάστες από την είσοδο στο έδαφός τους ή στα χωρικά τους ύδατα⁴⁷. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι τα κράτη υποδοχής απαγορεύεται να απωθούν τους ανθρώπους στην ανοιχτή θάλασσα, αφήνοντάς τους αβοήθητους, παρουσιάζεται

⁴⁴ Νάσκου-Περράκη Παρούλα, σ. 86.

⁴⁵ Στις περισσότερες περιπτώσεις είναι μικρότερα σκάφη.

⁴⁶ Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης., *Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο-Βασικά Νομοθετήματα*, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2015, σ. 240-241, Βλ. επίσης Χατζηκωνσταντίνου-Χ. Ελ. Αποστολίδης-Μ. Χ. Σαρηγιαννίδης, *Θεμελιώδεις Έννοιες στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2014, σ. 469-470.

⁴⁷ Guy S. Goodwin-Gill and Jane McAdam, p. 271.

συχνά το φαινόμενο τα πλοία που τους μεταφέρουν να μην φέρουν σημαία, καθιστώντας έτσι την επιβίβαση των αρχών του κράτους υποδοχής νόμιμη και επιβεβλημένη⁴⁸.

Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών, παράκτιων και μη, όπως αυτά καθορίζονται από το Δίκαιο της Θάλασσας, θα πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σε συνάρτηση με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις και ιδίως με την αρχή της μη επαναπροώθησης του άρθρου 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης. Δυστυχώς, τα πλοία εντοπίζονται συχνά χωρίς σημαία με αποτέλεσμα να μην διεκδικούν την προστασία του κράτους σημαίας που δικαιούνται με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της κακομεταχείρισης⁴⁹.

Παρόμοιο ζήτημα προκύπτει και στην περίπτωση ευθύνης στην έρευνα και διάσωση ανθρώπων στη θάλασσα, καθώς και του τύπου αποβίβασής τους⁵⁰. Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι το ζήτημα της ευθύνης διάσωσης των ανθρώπων αυτών που βρίσκονται σε κίνδυνο ζωής στη θάλασσα είναι περίπλοκο, καθώς τα κράτη υποδοχής ήταν πολύ επιφυλακτικά ως προς τη μεταχείριση τους⁵¹. Προκειμένου να προστατευτούν τα δικαιώματα των αιτούντων διεθνούς προστασίας έχουν προηγηθεί ορισμένες συμφωνίες μεταξύ κρατών – μερών. Σύμφωνα με το άρθρο 98 της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας⁵², ο εκάστοτε κυβερνήτης του πλοίου οφείλει να παρέχει οποιαδήποτε δυνατή βοήθεια σε πρόσωπο το οποίο βρίσκεται σε κίνδυνο ζωής στη θάλασσα και να το οδηγήσει σε ασφαλή προορισμό⁵³. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, καθώς έχει τονίσει ότι αποτελεί υποχρέωση όλων των παράκτιων κρατών, στη βάση της αρχής του ανθρωπισμού, να αποτελούν ένα «ασφαλές καταφύγιο» τόσο για τα πλοία αυτά όσο και για τους διασωθέντες πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου τα κράτη αυτά αποτελούν τα εγγύτερα σημεία σε σχέση με το σημείο στο οποίο εντοπίστηκαν και διασώθηκαν⁵⁴.

⁴⁸ Βλ. Άρθρα 91, 92 και 110 της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 στο Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης, σ. 242, 250. Δεν θα πρέπει ωστόσο να παραβλέπεται το γεγονός ότι τα κράτη οφείλουν να σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης.

⁴⁹ James C. Hathaway, *The Rights of Refugees under International Law*, Cambridge, University Press, 2005, p. 341

⁵⁰ Guy S. Goodwin-Gill, *The Right to Seek Asylum: Interception at Sea and the Principle of Non-Refoulement*, 2011, p. 443, p. 450-455.

⁵¹ Guy S. Goodwin-Gill and Jane McAdam, p. 277-278.

⁵² Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623%2801%29>, τελευταία πρόσβαση 20.05.2023

⁵³ Mark Pallis, “Obligations of States towards Asylum-seekers at sea: Interaction and Conflicts between Legal Regimes, Vol. 14, No 2-3, 2002, p. 333-334.

⁵⁴ UNHCR, *Background Note on the Protection of Asylum-Seekers and Refugees Rescued at Sea (Final version, including Annexes)*, 18 March 2002, διαθέσιμο σε: <http://www.refworld.org/docid/3cd14bc24.html> (τελευταία πρόσβαση 20.05.2023), παρ. 25-26, 30-3

Η εξωεδαφικής εφαρμογής του άρθρου 33 παρ. 1 είναι η περίπτωση των μέτρων επαναπροώθησης που εφαρμόζονται σε τμήμα της ανοιχτής θάλασσας που είναι παρακείμενο στα χωρικά ύδατα του κράτους αναζήτησης ασύλου, με σκοπό την επαναπροώθηση των προσφύγων πίσω στη χώρα προέλευσής τους ή σε άλλο τρίτο κράτος⁵⁵. Οι επιχειρήσεις επαναπροώθησης στην ανοιχτή θάλασσα εφαρμόζονται ως απάντηση των κρατών στην αυξανόμενη παράτυπη διέλευση των θαλάσσιων συνόρων τους από μεταναστευτικές ροές, αλλά και «εν δυνάμει πρόσφυγες», που αναγκάζονται συχνά να χρησιμοποιήσουν τις ίδιες μεταναστευτικές οδούς και μέσα μεταφοράς με τους προηγούμενους⁵⁶. Η Ύπατη Αρμοστεία περιγράφει τα μέτρα αναχαίτισης ως «όλα τα μέτρα που εφαρμόζει ένα κράτος, εκτός της εθνικής επικράτειάς του, προκειμένου να αποτρέψει, να διακόψει, ή να σταματήσει την κυκλοφορία των προσώπων που δε διαθέτουν τα απαιτούμενα έγγραφα για τη διάσχιση των διεθνών συνόρων δια ξηράς, αέρος ή θαλάσσης και την προσέγγιση στη χώρα προορισμού τους» τα οποία τους ανοίγουν το δρόμο προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση⁵⁷. Η διεξαγωγή απωθήσεων στην ανοιχτή θάλασσα αποτελεί μία μορφή «φυσικής αναχαίτισης», δηλαδή «επιστροφής» του πλοίου που μεταφέρει μετανάστες και πρόσφυγες, χωρίς άδεια εισόδου, σε διεθνή ύδατα, ώστε να αποτραπεί η είσοδος και αποβίβασή τους στο εκάστοτε εθνικό έδαφος. Εφαρμόζεται, βέβαια, συχνά από κοινού με διοικητικής και νομοθετικής φύσεως μέτρα «αναχαίτισης», αποβλέποντα, επίσης, στην αποτροπή της εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών, όπως είναι απαιτήσεις θεώρησης εισόδου, ο καθορισμός και η σύναψη συμφωνιών με τρίτα ασφαλή κράτη, η δημιουργία και νομοθετική πλαισίωση καθεστώτων «διεθνών ζωνών»⁵⁸. Στις περιπτώσεις που οι κρατικές δράσεις επηρεάσουν την πρόσβαση και δικαίωμα των προσφύγων στη διεθνή προστασία, δημιουργούν αυτομάτως ζητήματα σχετικά με την αρχή της μη επαναπροώθησης του άρθρου 33 παρ. 1. Στην περίπτωση των ανθρώπων των πλοιαρίων⁵⁹ από την Αϊτή, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ έκρινε ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται μόνον σε όσους βρίσκονται ήδη στην επικράτεια των Η.Π.Α., καθότι η

⁵⁵ Δυνάμει του Δικαίου της Θάλασσας τα χωρικά ύδατα ενός παράκτιου κράτους αποτελούν προέκταση των εδαφικών του συνόρων, βλέπε άρθρο 2 παρ. 1 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας «*Η κυριαρχία του παράκτιου κράτους εκτείνεται, πέρα από την ηπειρωτική του επικράτεια και τα εσωτερικά του ύδατα και, στην περίπτωση αρχιπελαγικού κράτους, πέρα από τα αρχιπελαγικά του ύδατα, στην παρακείμενη θαλάσσια ζώνη που ορίζεται ως χωρική θάλασσα*».

⁵⁶ Η παράτυπη διάσχιση συνόρων μέσω θάλασσας αποτελεί όλο και πιο διαδεδομένο φαινόμενο στη Μεσόγειο η ανθρωπιστική κρίση στα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που οξύνονται ένεκα των ανθρωπιστικών κρίσεων στην Μέση Ανατολή, τις χώρες του Μάγκρεμπ και την Υποσαχάρια Αφρική.

⁵⁷ «*All measures applied by a State, outside its national territory, in order to prevent, interrupt, or stop the movement of persons without the required documentation crossing international borders by land, air or sea, and making their way to the country of prospective destination*» UNHCR Executive Committee, *Interception of Asylum Seekers and Refugees: The International Framework and Recommendations for a Comprehensive Approach*, EC/50/SC/CRP.17, 9 Ιουνίου 2000, παρ. 10.

⁵⁸ Βλ. αναλυτικότερα Barbara Miltner, “Irregular Maritime Migration: Refugee Protection Issues in Rescue and Interception”, *Fordham International Law Journal*, Vol. 30, No1, (2006): p.78.

⁵⁹ Μετάφραση από την Αγγλική ονομασία «*boat-people*» και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά για να περιγράψει τη μαζική έξοδο βιετναμέζων προσφύγων από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και έπειτα καθώς και την απώθησή τους στην ανοιχτή θάλασσα από διάφορες χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας.

απαγόρευση της επαναπροώθησης όπως κατοχυρώνεται σε αυτό γνωρίζει έναν εγγενή γεωγραφικό περιορισμό⁶⁰. Το Αμερικάνικο δικαστήριο απέρριψε, λοιπόν, τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 33 παρ. 1, με το επιχείρημα ότι βάσει των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης η δράση της αμερικανικής ακτοφυλακής χαρακτηρίζονταν ως εξωεδαφική, αφού δεν έλαβε χώρα στα χωρικά ύδατα των Η.Π.Α., αλλά στην ανοικτή θάλασσα απ' όπου οι πολίτες της Αιτής αναχαιτιστήκαν και οδηγήθηκαν πίσω στα χωρικά ύδατα της Αιτής. Η θέση του Δικαστηρίου στην συγκεκριμένη απόφαση φαίνεται να συνέβαλε στη διαμόρφωση και της μεταγενέστερης απόφασης *MV Tampa το 2001*. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας απέρριψε το εξωεδαφικό αποτέλεσμα της αρχής της μη επαναπροώθησης και σ' αυτή την περίπτωση. Η εφαρμογή της εξαρτάται από την είσοδο των προσφύγων στα φυσικά σύνορα του κράτους⁶¹.

Το σκεπτικό, ωστόσο, των δύο αποφάσεων έρχεται σε αντίθεση με τον ανθρωπιστικό σκοπό της Σύμβασης της Γενεύης και την εξωεδαφική ισχύ που επιβάλλει το άρθρο 33 παρ. 1, καθώς, διαφορετικά, το σύνολο της Σύμβασης δεν θα είχε αντίκρισμα κάθε φορά που τα κράτη θα μετακινούσαν απλώς τη δράση τους εκτός της εθνικής τους επικράτειας για να παρακάμψουν τις ειλημμένες υποχρεώσεις τους έναντι των προσφύγων.

Κατά συνέπεια, όσο κι αν η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου των Η.Π.Α. επιχειρούσε να νομιμοποιήσει την πολιτική επιστροφής αιτούντων άσυλο στην ανοικτή θάλασσα, δεν θα μπορούσε να μεταβάλλει τις διεθνείς υποχρεώσεις του κράτους, των οποίων οι παραβιάσεις εξακολουθούσαν να εγείρουν τη διεθνή ευθύνη των Η.Π.Α.⁶² Η ευθύνη αυτή επιβεβαιώθηκε και από την Αμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία εξετάζοντας τα ίδια πραγματικά περιστατικά στην ενώπιόν της υπόθεση *Haitian Centre for Human Rights κ.α. κατά Ηνωμένων Πολιτειών*, διαπίστωσε, αφενός, ότι «το άρθρο 33 δεν γνωρίζει εδαφικούς περιορισμούς» και, αφετέρου, ότι η εξωεδαφική δράση των Η.Π.Α. συνεπάγεται τόσο την καταστρατήγηση του άρθρου 33 και όσο και τον αποκλεισμό των αιτούντων άσυλο από το

⁶⁰ «*Inherent territorial limitation on the prohibition of refoulement contained in Article 33 § 1*» σε *Sale v. Haitian Centers Council*, (1993), ό.π. Πρβλ. Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *The Haitian Centre for Human Rights κ.α. κατά ΗΠΑ*, αριθμ. απόφασης 10.675, 13.3.1997, σκ. 157 «...η Επιτροπή συμφωνεί με την άποψη που εξέφρασε η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες με την *Amicus Curiae* παρέμβαση και με το επιχείρημα που προέβαλε ενώπιον του Δικαστηρίου σύμφωνα με το οποίο δεν περιορίζεται γεωγραφικά η εφαρμογή του άρθρου 33»

⁶¹ *Vadarlis Eric, Minister for Immigration and Multicultural Affairs & Ors*, Australia: Federal Court, 17 Σεπτεμβρίου 2001. υπόθεση αφορούσε την άρνηση της Αυστραλίας να χορηγήσει άδεια εισόδου στα χωρικά της ύδατα και αποβίβασης στο νορβηγικής σημαίας πλοίο *MV Tampa*, που τον Αύγουστο του 2001 διέσωσε πάνω από 400 πρόσφυγες έξω από τα χωρικά ύδατα της Αυστραλίας. Η τελευταία, αρνούμενη να εξετάσει τα αιτήματα ασύλου των διασωθέντων προσφύγων, προέβη στην κράτηση τους με σκοπό την απομάκρυνσή τους σε τρίτες ασφαλείς χώρες, δηλαδή στη Νέα Ζηλανδία και το Ναούρου που συναίνεσαν να τους δεχτούν κατόπιν σχετικής συμφωνίας.

⁶² Το αμερικάνικο Δικαστήριο αρνήθηκε να λάβει υπόψη του τον ανθρωπιστικό σκοπό της Σύμβασης «*a treaty cannot impose un contemplated extraterritorial obligations on those who ratify it through no more than its general humanitarian intent*» σε απόφαση *Sale v. Haitian Centers Council*, ό.π., σ. 27.

δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία και την ασφάλεια και το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου που θεμελιώνεται στην Αμερικανική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων και των Υποχρεώσεων του Ανθρώπου⁶³.

Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση εξωεδαφικής εφαρμογής της απαγόρευσης της επαναπροώθησης από το ΕΔΔΑ στην απόφαση *Hirsi Jamaa κ.ά. κατά Ιταλίας*, κρίνοντας ότι μέτρα που λαμβάνονται στην ανοιχτή θάλασσα, με σκοπό την αποτροπή της άφιξης προσφύγων στα σύνορα του κράτους ή την απώθησή τους σε άλλη χώρα, χωρίς προηγούμενη διερεύνηση της ανάγκης τους για διεθνή προστασία, ενδέχεται να συνιστούν παραβίαση της απαγόρευσης των ομαδικών απελάσεων⁶⁴.

Για τον καθορισμό των υποχρεώσεων των κρατών σε παρόμοιες με τις παραπάνω περιπτώσεις, οι επιταγές του προσφυγικού δικαίου και του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμπλέκονται με τα προνόμια και τις υποχρεώσεις του κράτους κατ' εφαρμογή του δικαίου της θάλασσας. Οι εξουσίες που αναγνωρίζονται στα κράτη, παράκτια και μη, από το συμβατικό και εθιμικό δίκαιο της θάλασσας θα πρέπει να ερμηνεύονται σε συνδυασμό με τις διεθνείς υποχρεώσεις αυτών δυνάμει της αρχής της μη επαναπροώθησης του άρθρου 33 παρ. 1. Η σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη να αναστείλουν το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης που δικαιούται κάθε πλοίο άλλης σημαίας στα χωρικά ύδατα του παράκτιου κράτους. Συγκεκριμένα συμβαίνει στις περιπτώσεις που τα πλοία παραβιάζουν τη μεταναστευτική νομοθεσία του κράτους υποδοχής. Επομένως, τα κράτη μπορούν να αποτρέπουν τη διέλευση παράτυπων μεταναστών από τα χωρικά τους ύδατα⁶⁵. Αυτή η άρνηση διέλευσης, ως εκδήλωση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών στα χωρικά τους ύδατα μπορεί, ωστόσο, να έρθει σε σύγκρουση με τις υποχρεώσεις προστασίας των προσφύγων δυνάμει του διεθνούς δικαίου. Στην προηγούμενη υπόθεση *MV Tampa* (2001), η άρνηση της Αυστραλίας να χορηγήσει άδεια εισόδου στα χωρικά της ύδατα σε πλοίο με διασωθέντες πρόσφυγες, χαρακτηρίζοντας τη διέλευσή του ως μη αβλαβή, στη βάση της παραβίασης της μεταναστευτικής της νομοθεσίας, μπορεί να ήταν σύμφωνη με το Δίκαιο της Θάλασσας, αλλά, ενόψει της ύπαρξης προσφύγων στο πλοίο, πρόκειται για ένα *de facto* μέτρο επαναπροώθησης. Ως εκ τούτου, η πιθανότητα ύπαρξης προσφύγων μεταξύ των παράτυπων μεταναστών σημαίνει ότι το κυριαρχικό δικαίωμα του κράτους να αποτρέπει την παράνομη είσοδο υπηκόων τρίτων κρατών στο έδαφός τους, οριοθετείται εξαιτίας της υποχρέωσης και σεβασμού της αρχής της μη επαναπροώθησης «όλα τα παράκτια κράτη έχουν την ανθρωπιστική υποχρέωση να επιτρέπουν στα δοκιμαζόμενα πλοία να ζητούν καταφύγιο στα ύδατά τους και να τους παρέχουν

⁶³ ό.π., σ. 23.

⁶⁴ European Court and Human Rights, Case of *Hirsi Jamaa and others v. Italy* (Application no. 27765/09, 23.02.2012).

⁶⁵ Guy S. Goodwin-Gill, Jane McAdam, p. 184.

άσυλο, ή τουλάχιστον προσωρινό καταφύγιο στα πρόσωπα που βρίσκονται στο κατάστρωμα και επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο»⁶⁶. Η αρχή της μη επαναπροώθησης του άρθρου 33 παρ. 1 δεσμεύει τα κράτη τόσο κατά τις επιχειρήσεις ελέγχου των συνόρων, όσο και κατά τις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης, οι οποίες αν και οι ρυθμίζονται, επίσης, από το Δίκαιο της Θάλασσας, σχετίζονται εγγενώς με το ζήτημα του ελέγχου της μετανάστευσης, αλλά και της απαγόρευσης της επαναπροώθησης, αφού εγείρουν το επίμαχο ζήτημα του τόπου αποβίβασης των διασωθέντων προσφύγων. Παρότι, η υποχρέωση παροχής βοήθειας σε πρόσωπα που κινδυνεύουν στη θάλασσα προβλέπεται σε διάφορα διεθνή κείμενα⁶⁷, το ζήτημα του καθορισμού του τόπου αποβίβασης παραμένει αδιευκρίνιστο και έτσι, τα Κράτη παραμένουν ευέλικτα σχετικά με τις δράσεις τους στο συγκεκριμένο ζήτημα, αποφεύγοντας τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις προστασίας, με τις οποίες επιβαρύνεται κάθε κράτος υποδοχής αναλαμβάνοντας την υποχρέωση αποβίβασης. Απουσία σαφών κανόνων απόδοσης ευθύνης και καθορισμού ενός ασφαλούς τόπου αποβίβασης στο υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, ο σεβασμός της αρχής της μη επαναπροώθησης αποδεικνύεται κρίσιμης σημασίας, διότι η έλλειψη σαφήνειας ως προς το υπεύθυνο κράτος αποβίβασης, αφήνει περιθώρια για την άρνηση της αποβίβασης και την απώθηση των προσώπων που αναζητούν διεθνή προστασία προς έναν άγνωστο τελικό προορισμό, όπου μπορεί να διατρέχουν κίνδυνο δίωξης ή διαδοχικής επαναπροώθησης⁶⁸.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, και με δεδομένο ότι το άρθρο 33 παρ. 1 έχει πλήρες εξωεδαφικό αποτέλεσμα, τα κρατικά μέτρα ελέγχου, διάσωσης ή απώθησης που εφαρμόζονται πέρα από τα σύνορα του κράτους δε διαφεύγουν του ελέγχου της αρχής της μη επαναπροώθησης. Επομένως, στο μέτρο που το κράτος αρνείται την είσοδο στα χωρικά του ύδατα, χωρίς να βεβαιωθεί ότι οι πρόσφυγες στα πλοίαρια δε διατρέχουν κίνδυνο δίωξης, η απώθηση τους στην ανοιχτή θάλασσα παραβιάζει την απαγόρευση επαναπροώθησης, είτε ευθέως, προκαλώντας

⁶⁶ UNHCR, *Γνωμοδότηση για την Εξω-εδαφική Εφαρμογή της Αρχής της μη Επαναπροώθησης στο πλαίσιο της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Άρθρο 15, 1979 Εκτελεστική Επιτροπή, Πόρισμα No. 15 (XXX) *Πρόσφυγες χωρίς Χώρα Ασύλου* (1979), παρ. γ.

⁶⁷ Η υποχρέωση παροχής βοήθειας προβλέπεται στο άρθρο 98 παρ. 1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), 10 Δεκεμβρίου 1982, σε ισχύ 16 Νοεμβρίου 1994, στο άρθρο 10 παρ. 1 της Διεθνούς Σύμβασης για την Επιθαλάσσια Αρωγή, 28 Απριλίου 1989, σε ισχύ 14 Ιουλίου 1996, στον Κανονισμό 10 του 5ου Κεφαλαίου της Διεθνούς Σύμβασης για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στη Θάλασσα, (SOLAS), 1 Νοεμβρίου 1974, σε ισχύ 25 Μαΐου 1980 και στο άρθρο 1 του 2ου Κεφαλαίου της Διεθνούς Σύμβασης για τη Ναυτική Έρευνα και Διάσωση (SAR), 27 Απριλίου 1979, σε ισχύ 25 Μαρτίου 1980.

⁶⁸ Η Ύπατη Αρμοστεία θέτει ως γενική επιταγή ότι «τα πρόσωπα που διασώζονται στην θάλασσα πρέπει κανονικά να αποβιβάζονται από το πλοίο στο επόμενο λιμάνι προορισμού του πλοίου. Αυτή η πρακτική πρέπει να εφαρμόζεται και στην περίπτωση των αιτούντων άσυλο που διασώζονται στην θάλασσα. Σε περίπτωση μαζικής μετακίνησης πρέπει να παρέχεται πάντα, στους αιτούντες άσυλο που διασώζονται στην θάλασσα, άσυλο τουλάχιστον σε προσωρινή βάση» σε Πόρισμα No. 23 (XXXII) *Προβλήματα που αφορούν τη διάσωση των αιτούντων άσυλο που κινδυνεύουν στη θάλασσα*, 1981, παρ.3.

την επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής, είτε εμμέσως, οδηγώντας τους σε τρίτα κράτη απ' όπου καταλήγουν και πάλι στο κράτος καταγωγής «*if the return to the high seas would leave the refugee with no alternative but to return home this can be said to be de facto refoulement. If the return to the high seas leaves the refugee with no alternative but to go to a third country which would send them back, this can be said to be chain refoulement*»⁶⁹. Για να είναι, λοιπόν, η εξωεδαφική δράση του κράτους σύμφωνη με την απαγόρευση της επαναπροώθησης θα πρέπει να περιβάλλεται με ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις που θα αποκλείουν κάθε απώθηση των «ανθρώπων των πλοιαρίων» πέρα από τα σύνορα του παράκτιου κράτους, χωρίς προηγούμενο προσδιορισμό των προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας⁷⁰.

2.3 Η Εξαίρεση του 33.2 Σύμβαση της Γενεύης

Η αρχή της μη επαναπροώθησης, όπως καθιερώνεται στη Σύμβαση της Γενεύης, δεν έχει απόλυτο χαρακτήρα λόγω των εξαιρέσεων που προβλέπει η επόμενη παράγραφος του ίδιου άρθρου και περιορίζει στην ουσία την προστασία που παρέχεται στους πρόσφυγες. Το άρθρο 33 παρ. 2 λοιπόν, «το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνον εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδίκως καταδικασθή δι'ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον για τη χώρα». Ειδικότερα, η εξέταση περί του εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση των εξαιρέσεων θα γίνεται μεμονωμένα, σε ατομική βάση, ενώ η αξιολόγηση αναφορικά με τον κίνδυνο που θέτει ο εκάστοτε πρόσφυγας για την ασφάλεια του κράτους υποδοχής, αλλά και το μέγεθος των σοβαρών αιτιών που τον καθιστούν επικίνδυνο, ορίζεται στη διακριτική ευχέρεια του κράτους.⁷¹ Πέρα από τη διαπίστωση ότι

⁶⁹ Pallis Mark, *Obligations of States towards Asylum-seekers at sea: Interaction and Conflicts between Legal Regimes*, *International Journal of Refugee Law*, Vol. 14, No 2- 3, 2002, p. 349.

⁷⁰ James C. Hathaway, 2005, ό.π., σ. 301.

⁷¹ Στα μεταγενέστερα κείμενα της Σύμβασης της Γενεύης, η διατύπωση της εξαίρεσης επιβάλλει ακόμη αυστηρότερες ουσιαστικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή της αρχής της επαναπροώθησης, απαιτώντας η κρατική απόφαση μη εφαρμογής του άρθρου 33 παρ. 1 να βασίζεται σε «*επιτακτικούς λόγους εθνικής ασφάλειας*»⁶². Επιπλέον, για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο αυθαίρετου καθορισμού και υπέρμετρης διεύρυνσης της έννοιας της απειλής για την εθνική ασφάλεια της χώρας υποδοχής, τα ευρεία περιθώρια εκτίμησης που απολαμβάνει το κράτος, περιορίζονται από την απαίτηση ύπαρξης σοβαρού, και όχι μικρότερης σημασίας κινδύνου για την εθνική ασφάλεια, με αποτέλεσμα «*η εξαίρεση της «εθνικής ασφάλειας» ή «ασφάλειας της χώρας» να ισχύει μόνο για τις περιπτώσεις των πράξεων*

υπάρχει σοβαρή απειλή κατά της εθνικής ασφάλειας, πρέπει να αποδειχθεί ότι ο πρόσφυγας αποτελεί άμεσο ή μελλοντικό κίνδυνο για την εσωτερική ή εξωτερική ασφάλεια της χώρας υποδοχής και αφορά την προσωπική συμπεριφορά του πρόσφυγα που τείνει ενδεχομένως να διατηρηθεί και στο μέλλον⁷².

Έτσι, το άρθρο 33 παρ. 2 επιβάλλει στο κράτος την ειδική αιτιολόγηση της απόφασής του, από την οποία θα αποκλείονται στοιχεία, που δεν συνδέονται με την εξατομικευμένη κατάσταση του πρόσφυγα και στηρίζονται σε εκτιμήσεις γενικής πρόληψης. Ακόμη, η πρόβλεψη του άρθρου «*θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται*» είναι αρκετά συγκεκριμένη, ώστε να περιορίζει τοπικά και ποιοτικά την απειλή μόνο στο κράτος υποδοχής, αποτυπώνοντας τη γενικότερη λογική συμβιβασμού μεταξύ των συμφερόντων του εν λόγω κράτους και του πρόσφυγα, όπως μετουσιώνεται στη διάταξη του άρθρου 33 παρ. 2.

Τέλος, προκύπτει ότι το άρθρο 33 παρ. 2 διατηρεί την ισορροπία, αφενός, του κράτους στην διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας και, αφετέρου, του πρόσφυγα στην προστασία της ζωής και της ελευθερίας του⁷³.

Ως εκ τούτου, η απόφαση εξαίρεσης του πρόσφυγα από την αρχή της μη επαναπροώθησης του άρθρου 33 παρ. 1 οφείλει να διαμορφώνεται υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας, τόσο υπό την έννοια της στάθμισης της σοβαρότητας της απειλής για την χώρα υποδοχής με την σοβαρότητα της διακινδύνευσης του ατόμου σε περίπτωση επαναπροώθησής του στη χώρα καταγωγής, όσο και υπό την έννοια της εκτίμησης της αναγκαιότητας και της καταλληλότητας του μέτρου επαναπροώθησης ως έσχατου, πρόσφορου μέσου για την αποτροπή του κινδύνου για την χώρα υποδοχής, υπό την προϋπόθεση ότι άλλα λιγότερο επαχθή μέτρα αποδεικνύονται ανεπαρκή και απρόσφορα. Μάλιστα, στην περίπτωση που η επαναπροώθηση κρίνεται πράγματι αναγκαία δυνάμει του άρθρου 33 παρ. 2, και λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερος δυσμενών αποτελεσμάτων μιας τέτοιας απόφασης στην προσωπική κατάσταση του πρόσφυγα, η απόφαση εξαίρεσης του πρόσφυγα θα πρέπει απαραίτητως να συνοδεύεται από τις κατάλληλες διαδικαστικές εγγυήσεις⁷⁴.

Διαπιστώνεται ότι η διάταξη του άρθρου 33 παρ. 2 είναι διατυπωμένη σε όρους συγκεκριμένους και αυστηρούς, προκειμένου να διασφαλιστεί η ισορροπία μεταξύ των

σοβαρής φύσης, «*που ενέχουν άμεσο ή έμμεσο κίνδυνο για τη συνταγματική τάξη, τη διακυβέρνηση, την εδαφική ακεραιότητα, την ανεξαρτησία ή τις ειρηνικές σχέσεις της ενδιαφερόμενης χώρας*».

⁷² Παρούλα Νάσκου-Περράκη, σ. 87.

⁷³ Lauterpacht Elihu Bethlehem David, *The Scope and Content of the Principle of Non refoulement: Opinion*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, p.137-138.

⁷⁴ Ελλείπει ρητής πρόβλεψης τέτοιων εγγυήσεων στη διάταξη του άρθρου 33 παρ. 2, αυτές θα αντληθούν από τις διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 32, στις οποίες προβλέπονται οι ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις που διέπουν την απέλαση του πρόσφυγα για λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης, αλλά και από τη γενική αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας υπό το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

συμφερόντων των κρατών και της προστασίας των προσφύγων, αλλά και να αποκλειστεί η περίπτωση καταχρηστικής επίκλησης της εξαίρεσης του συγκεκριμένου άρθρου⁷⁵.

2.4. Οι Παράνομες Επαναπροωθήσεις στη θάλασσα

Η Αρχή της μη επαναπροώθησης συνιστά θεμελιώδη αρχή του Διεθνούς Δικαίου και ακρογωνιαίο λίθο στην προστασία των προσφύγων. Το κράτος υποδοχής οφείλει να εξετάζει ξεχωριστά τους αιτούντες ασύλου που διασχίζουν τα σύνορα και καταφθάνουν εντός εθνικής επικράτειας. Οι επαναπροωθήσεις πλοιαρίων με αιτούντες Διεθνούς Προστασίας χωρίς την μεμονωμένη εξέταση κάθε περίπτωσης αποτελεί στην ουσία συλλογικές απελάσεις. Οι συλλογικές απελάσεις απαγορεύονται ρητά από το ελληνικό δίκαιο, το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Διεθνές Δίκαιο. Οι έμμεσες επαναπροωθήσεις στερούν την ευκαιρία από τους πρόσφυγες να αιτηθούν άσυλο και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Οι ελληνικές αρχές είναι υποχρεωμένες να εξετάζουν κάθε περίπτωση ατόμου που εισέρχεται στην επικράτειά της ξεχωριστά και να παρέχει τα προβλεπόμενα δικαιώματα. Ορισμένες φορές οι επαναπροωθήσεις έχουν ως αποτέλεσμα να επιστραφούν άτομα απευθείας σε χώρες ή μέσω τρίτης χώρας όπου θα διέτρεχαν κίνδυνο παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους⁷⁶. Η πρακτική είναι γνωστή ως επαναπροώθηση και απαγορεύεται από το δίκαιο της ΕΕ και το διεθνές δίκαιο. Σύμφωνα με τον ελληνικό Νόμο 3907/2011, όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που φτάνουν παράτυπα στην Ελλάδα και εντοπίζονται πρέπει να μεταφερθούν σε Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές για να διασφαλιστεί η σωστή καταγραφή, ταυτοποίηση και εκτίμηση των αναγκών προστασίας τους. Οι συλλογικές απελάσεις απαγορεύονται ρητά από το Άρθρο 19(1) του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷⁷. Η αρχή της μη επαναπροώθησης

⁷⁵ Lauterpacht Elihu Bethlehem David, p.133-134.

⁷⁶ Έμμεση επαναπροώθηση έχουμε όταν μία χώρα στέλνει με τη βία πρόσφυγες και αιτούντες ασύλου σε άλλη χώρα, η οποία στη συνέχεια τους στέλνει σε τρίτη χώρα όπου διατρέχουν κίνδυνο σοβαρής βλάβης. Αυτό επίσης απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο.

⁷⁷ Το Άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου απαγορεύει τις συλλογικές απελάσεις. Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει το Πρωτόκολλο 4, εξακολουθεί όμως να δεσμεύεται από την απαγόρευση των συλλογικών απελάσεων μέσω του Χάρτη και άλλων διεθνών οργάνων. Εξηγήσεις για τον Χάρτη που δημοσιεύθηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Δεκέμβριο του 2007 δηλώνουν ότι ο σκοπός του Άρθρου "είναι να εγγραφεί

κατοχυρώνεται στο Άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 για τους Πρόσφυγες, η οποία αναφέρει ότι *"Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, Πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων"*. Το Άρθρο 19(2) του Χάρτη απαγορεύει ρητά την απέλαση ατόμων σε χώρες όπου *"υπάρχει σοβαρός κίνδυνος ότι μπορεί να υποβληθεί στη θανατική ποινή, σε βασανιστήρια ή σε άλλες μορφές απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας"*. Διατάξεις που περιέχονται στον Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν και σε οδηγίες ασύλου και επιστροφών της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν περαιτέρω εγγυήσεις όσον αφορά την πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου και τις εξατομικευμένες αποφάσεις απέλασης⁷⁸. Η Ελλάδα έχει την υποχρέωση να διατηρεί τον σεβασμό και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάθε ανθρώπου στην επικράτεια της ανεξάρτητα από την μεταναστευτική του κατάσταση⁷⁹. Τα πλοία που μεταφέρουν αιτούντες Διεθνής Προστασίας από τη στιγμή που εισέρχονται σε ελληνικά χωρικά ύδατα βρίσκονται υπό την ελληνική δικαιοδοσία. Η ταπεινωτική μεταχείριση στη διάρκεια επιχειρήσεων ελέγχου των συνόρων ή ακόμα και η κράτηση για λόγους μετανάστευσης συνιστούν επίσης παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁸⁰. Οι Αρχές έχουν υποχρέωση να προλαμβάνουν την κακομεταχείριση και να ερευνούν έγκαιρα και αμερόληπτα όλες τις καταγγελίες παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι καταγγελίες για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ξεκίνησαν από τους Διεθνείς Οργανισμούς και τις Οργανώσεις αλλά από το 2020 γίνεται και στο επίπεδο της πολιτικής. Η Τουρκία παρά τις συμφωνίες που έχει συνάψει με την Ελλάδα αλλά και με την Ευρωπαϊκή Ένωση για το μεταναστευτικό, ξεκίνησε από το 2020 τις καταγγελίες τόσο εναντίον της

ότι κάθε απόφαση [απέλασης] βασίζεται σε συγκεκριμένη εξέταση". Οι εξηγήσεις προσθέτουν επίσης ότι το Άρθρο 19(1) έχει *"το ίδιο νόημα και πεδίο εφαρμογής όπως το Άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου 4 της ΕΣΔΑ"*.

⁷⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, 3β, 5(4)γ, 13(1) και 6, Βρυξέλες, 2010, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0465&from=DA> τελευταία προβολή 20/05/2023. Βλ. οδηγία 2005/85/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005 σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Και κώδικα συνόρων του Σένγκεν, ιδίως τα άρθρα 3β, 5(4)γ, 13(1) και 6.

⁷⁹ Βλ. το Άρθρο 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, για παράδειγμα, καθιερώνει ότι τα μέρη της σύμβασης *"θα διασφαλίζουν σε καθέναν μέσα στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα και τις ελευθερίες"* που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση.

⁸⁰ Βλ. το Άρθρο 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων, απαγορεύει τα βασανιστήρια και απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης. Το Άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου απαγορεύει τα βασανιστήρια και άλλες μορφές απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

Ελληνικής Κυβέρνησης όσο και της Frontex⁸¹. Σχετικά με τις παράνομες επαναπροωθήσεις χρησιμοποιεί τον όρο "Pushbacks"⁸² κατηγορώντας την Ελλάδα και την Frontex για παράνομες τεχνικές σε βάρος προσφύγων και μεταναστών⁸³. Η προσπάθεια της Τουρκίας να ασκήσει πολιτική πίεση στην Ελλάδα συμβαίνει τα τελευταία χρόνια με την αμφισβήτηση των θαλασσίων συνόρων αλλά και με την αμφισβήτηση της συνθήκης της Λωζάνης του 1923⁸⁴, ενώ από το 2020, εργαλειοποιεί και το προσφυγικό ζήτημα⁸⁵. Παρά τις έντονες κατηγορίες τόσο την πλευρά της Τουρκία όσο και από Διεθνείς Οργανισμούς της για τις παράνομες επαναπροωθήσεις – pushbacks, οι Ελληνικές Αρχές συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι πρόκειται για ζήτημα υπεράσπισης εθνικών και ευρωπαϊκών συνόρων⁸⁶ και ότι Σύμφωνα μάλιστα με τα συμπεράσματα της έκθεσης της Ανεξάρτητης Αρχής Διαφάνειας στόχος των Ελληνικών Αρχών είναι ο εντοπισμός και αποτροπή των μεταναστευτικών ροών πριν τη διέλευση των εθνικών θαλασσίων συνόρων⁸⁷ και δεν υπάρχει κανένα ζήτημα σχετικά με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁸⁸.

Η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες⁸⁹ αλλά και η Διεθνής Αμνηστία δημοσίευσε σύντομες εκθέσεις, με περιπτώσεις προσφύγων και μεταναστών, που κατήγγειλαν ότι απωθήθηκαν από την Ελλάδα πίσω στην Τουρκία από τις ελληνικές αρχές⁹⁰. Η έρευνα αναφέρει ότι αρκετοί από τους ερωτηθέντες είχαν απωθηθεί τουλάχιστον μία φορά. Οι περισσότεροι από όσους κατήγγειλαν ότι απωθήθηκαν, προσπαθούσαν να διαφύγουν από τη σύρραξη στη Συρία ενώ η αμέσως επόμενη σε μέγεθος ομάδα προερχόταν από το Αφγανιστάν. Ορισμένες από τις απωθήσεις αποκάλυπταν πλήρη περιφρόνηση στα ζητήματα ασφάλειας των

⁸¹ Ioannis Stribis, "Inquiry into alleged Human Rights Violations in the Aegean sea: The Frontex Management Board Working Group 2020-2021", *Irregular Migrations in Europe a perspective from the sea basis*, (2022): p. 132.

⁸² Ο συγκεκριμένος όρος δεν έχει νομική ισχύ και αναφέρεται στις παράνομες επαναπροωθήσεις αιτούντων διεθνούς προστασίας από την χώρα υποδοχής. Η χρήση του όρου υφίσταται όχι μόνο στην πολιτική αλλά και σε ακτιβιστικές οργανώσεις για να περιγράψει αντίστοιχα περιστατικά

⁸³ Καθημερινή, <https://www.kathimerini.gr/politics/562096279/toyrkia-metanasteytiko-diastrevlosi-ton-thliveron-gegonoton/> τελευταία προβολή 21/05/2023

⁸⁴ Stribis Ioannis, p.130

⁸⁵ CNN, <https://www.cnn.gr/politiki/story/336715/tourkia-katigorei-tin-ellada-gia-pushbacks-kai-tin-ee-gia-mesaioniki-nootropia> τελευταία προβολή 21/05/2023

⁸⁶ EPT, <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/voyli-n-mitarakis-avasimes-oi-kataggelies-gia-paranomes-epanaproothiseis/> τελευταία προβολή 21/05/2023

⁸⁷ ΑΑΔΕ, https://acad.gr/images/essays/ekthesi_ereunas_gr_09052022a.pdf, σ.39, τελευταία προβολή 20/05/2023.

⁸⁸ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, <https://migration.gov.gr/koini-anakoinosi-ypourgeion-prostasias-toy-politi-kai-metanasteysis-asyloy-avasimes-oi-kataggelies-gia-epanaproothiseis/> τελευταία προβολή 20/05/2023.

⁸⁹ UNHCR, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/03/greece-rights-violations-against-asylum-seekers-turkey-greece-border-must> τελευταία προβολή 20/05/2023.

⁹⁰ Διεθνής Αμνηστία, *Ετήσια Έκθεση Διεθνούς Αμνηστίας 2021/22*, <https://www.amnesty.gr/news/ektheseis/article/26207/etisia-ekthesi-diethnoys-amnistias-202122-ellada> τελευταία προβολή 20/05/2023.

μεταναστών και των προσφύγων⁹¹. Άνθρωποι που προσπάθησαν να φτάσουν στην Ελλάδα δια θαλάσσης κατήγγειλαν ότι δέχτηκαν παράνομες τακτικές επαναπροώθησης καθώς και επικίνδυνους ελιγμούς. Ορισμένοι, αναφέρουν ότι τους προκάλεσαν εσκεμμένα φθορές στις βάρκες. Άλλοι ανέφεραν ότι τους ρυμούλκησαν προς τα τουρκικά ύδατα και στη συνέχεια τους εγκατέλειψαν στη θάλασσα. Καταθέσεις που συγκέντρωσε η Διεθνής Αμνηστία από μετανάστες και πρόσφυγες δείχνουν τη συχνή χρήση απωθήσεων κατά μήκος των θαλάσσιων συνόρων της Ελλάδας με την Τουρκία. Τα θύματα είπαν ότι οι βάρκες τους αναχαιτίστηκαν από σκάφη της ελληνικής ακτοφυλακής στη μέση της θάλασσας ή μερικές φορές λίγες εκατοντάδες μέτρα από την ελληνική ακτογραμμή. Σε δύο περιστατικά οι απωθήσεις φέρονται να πραγματοποιήθηκαν αφού οι άνθρωποι είχαν αποβιβαστεί στη Σάμο και τη Λέσβο. Αυτές οι δύο επαναπροωθήσεις, οι οποίες ξεκίνησαν στην ξηρά, απαιτούσαν συνεργασία αστυνομικών αλλά και λιμενικών αρχών. Τα θύματα είπαν ότι μεταφέρθηκαν σε σκάφη της ελληνικής ακτοφυλακής, όπου το πλήρωμά τους έκανε σωματικό έλεγχο και στη συνέχεια τους επιβίβασε ξανά στη βάρκα με την οποία ταξίδευαν. Λιμενικοί αφαίρεσαν τη μηχανή και τα καύσιμα από τις βάρκες τους και τους ρυμούλκησαν προς τα τουρκικά ύδατα όπου τους εγκατέλειψαν. Ανέφεραν ότι εντοπίστηκαν από σκάφη της τουρκικής ακτοφυλακής ή ότι τηλεφώνησαν στις τουρκικές αρχές, οι οποίες ήρθαν και τους διέσωσαν. Το πλήθος των καταγγελιών για απωθήσεις που κατόρθωσε να τεκμηριώσει η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες καθώς και η Διεθνής Αμνηστία δείχνει ότι είναι συνηθισμένη τακτική. Συγκεκριμένα από έρευνα σε ορισμένο αριθμό ατόμων η Διεθνής Αμνηστία συμπέρανε ότι περισσότεροι από τους μισούς παρείχαν πειστικούς ισχυρισμούς ότι επαναπροώθησαν παράνομα τουλάχιστον μία φορά. Η ευθύνη δεν περιορίζεται μόνο στις Ελληνικές Αρχές αλλά είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με διαδικασίες και πολιτικές που αποφασίζονται στην ΕΕ.

2.5. Διερεύνηση περιστατικών από την ομάδα της LIBE⁹²

Το αποτέλεσμα της αρνητικής κριτικής και δημοσιευμάτων οδήγησε στην περαιτέρω διερεύνηση των περιστατικών σχετικά με τις παράνομες επαναπροωθήσεις.

Την 01/03/2021, η LIBE ίδρυσε την Ομάδα Εργασίας για την Λογοδοσία του Frontex (Frontex Scrutiny Working Group/FSWG). Η συγκεκριμένη ομάδα εργασίας ήταν αρμόδια για τον έλεγχο όλων των πτυχών λειτουργίας του Frontex, περιλαμβανομένου του ενισχυμένου ρόλου

⁹¹ Διεθνής Αμνηστία, *Διευθύντρια Διεθνούς Αμνηστίας: «Τα pushbacks της Ελλάδας είναι βίαια και παράνομα»*, <https://www.amnesty.gr/blog/24625/dieythyntria-diethnoys-amnistias-ta-pushbacks-tis-elladas-einai-kai-viaia-kai-paranoma> τελευταία προβολή 20/05/2023.

⁹² Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων. Βλ. Περισσότερα <https://www.europarl.europa.eu/committees/el/libe/home/highlights> τελευταία προβολή 20/05/2023.

του και των πόρων του κατά την ολοκληρωμένη διαχείριση συνόρων, της συμμόρφωσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα, της διαφάνειας καθώς και της ορθής εφαρμογή του ενωσιακού κεκτημένου, με έμφαση στους Κανονισμούς 2019/1896 και 2014/656. Η ομάδα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι καταγγελίες των Διεθνών Οργανισμών για τις παραβιάσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα ήταν συνεχόμενες τα τελευταία χρόνια, χωρίς ωστόσο ο Frontex να επιδειξει τη δέουσα σημασία.

Επίσης, ο Οργανισμός απέτυχε να ανταποκριθεί επαρκώς στις εσωτερικές παρατηρήσεις, σχετικά με ορισμένες περιπτώσεις πιθανών παραβιάσεων στα σύνορα. Η ομάδα εργασίας δεν βρήκε οριστικές αποδείξεις ως προς την άμεση πραγματοποίηση pushbacks ή συλλογικών επαναπροωθήσεων στις περιπτώσεις των σοβαρών περιστατικών που θα μπορούσαν να εξεταστούν περαιτέρω. Ωστόσο, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο οργανισμός διέθετε ενδείξεις για περιστατικά παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων από τη συνεργασία του με Εθνικές Αρχές στα σύνορα. Σαν αποτέλεσμα, ο Frontex δεν εμπόδισε αυτές τις παραβιάσεις ούτε περιόρισε τον κίνδυνο μελλοντικών παραβιάσεων⁹³.

Συμπεράσματα

Η Αρχή της Μη Επαναπροώθησης αποτελεί θεμελιώδη κανονισμό για την διασφάλιση των δικαιωμάτων των προσφύγων. Διαχρονικά, οι Διεθνείς Συμβάσεις ανανεώνονται με στόχο να προστατέψουν όσο γίνεται περισσότερο τους πρόσφυγες από ενδεχόμενες παραβιάσεις.

Η προσφυγική κρίση ανέδειξε ζητήματα σχετικά με τα δικαιώματα των προσφύγων. Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση καλούνται να δώσουν λύση στο προσφυγικό και παράλληλα να υπερασπίσουν και να τηρούν τους Κανονισμούς των Διεθνών Συνθηκών σχετικά με το Δίκαιο της Θάλασσας. Τα τελευταία χρόνια, οι καταγγελίες εναντίον των Ελληνικών Αρχών και του Οργανισμού Frontex για τις παράνομες επαναπροωθήσεις και παραβιάσεις των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επισκίασε την Ευρωπαϊκή Ένωση και δημιούργησε αμφιβολίες σχετικά με τις Αξίες που προσβέει. Από Νομικής πλευράς ο κανονισμός της Αρχή της Μη Επαναπροώθησης, ερμηνεύεται αρκετά ευέλικτα από τα Κράτη υποδοχής με αποτέλεσμα να διατηρούνται αμφιβολίες κατά πόσο τηρείται με τον προβλεπόμενο τρόπο ενώ, τα εξωεδαφικά μέτρα επαναπροώθησης αλλά και ο Κανονισμός 33.2 επιτρέπουν στα Κράτη Υποδοχής να αποφεύγουν τις Διεθνείς τους Υποχρεώσεις απέναντι στα πλωτά σκάφη που εντοπίζουν.

⁹³ Tineke Strike, *WORKING DOCUMENT on Report on the fact-finding investigation on Frontex concerning alleged fundamental rights violations* Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, European Parliament, 14.7.2021, p. 5. Βλ. Euronews, <https://www.euronews.com/my-europe/2022/10/14/eu-border-agency-frontex-covered-up-illegal-migrant-pushbacks-says-report> τελευταία προβολή 20/05/2023.

Επιπλέον ζήτημα προκύπτει και από την στάση της γειτονικής Τουρκίας. Η αυξανόμενη ένταση με καταγγελίες και δημοσιεύματα εναντίον της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Οργανισμών της σίγουρα δεν βοηθά εξομάλυνση της κατάστασης. Η Τουρκία με την εργαλειοποίηση του προσφυγικού στα πλαίσια του αναθεωριτισμού της προσπαθεί να διεκδικήσει τα μέγιστα οφέλη. Επιπλέον, οι Ελληνικές Αρχές και ο Οργανισμός της Frontex, έπειτα από πολλές καταγγελίες της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες όσο και άλλων Οργανισμών ανάγκασαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να διερευνήσει τα περιστατικά που προέκυψαν. Τα αποτελέσματα, αναδεικνύουν λάθος χειρισμούς και παραβιάσεις στην Frontex αλλά και στις Ελληνικές Αρχές στο ζήτημα των επαναπροωθήσεων - pushbacks χωρίς όμως να υπάρχουν στοιχεία αν ο Οργανισμός συμμετείχε ενεργά. Η Ελληνική Κυβέρνηση πάντως αρνείται τις κατηγορίες και δηλώνει ότι υπερασπίζεται τα Εθνικά Σύνορα. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει να αντιλαμβάνεται τα λάθη που έγιναν τα προηγούμενα χρόνια σχετικά με τις παραβιάσεις των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και προσπαθεί να αναλάβει ευθύνες και να σχεδιάσει καλύτερα το μέλλον της Ευρώπης των Αξιών.

Βιβλιογραφία

Αντωνόπουλος Κ. Μαγκλιβέρας Κ. (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, 3η έκδοση.

Βαληνάκης Γ., Στριμπής Ιω.(επιμ.), *Η Ευρωπαϊκή διαχείριση του μεταναστευτικού: Η εξωτερική διάσταση*, Αθήνα, Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet ΕΚΠΑ, 2021.

Lauterpacht Elihu Bethlehem David, *The Scope and Content of the Principle of Non refoulement: Opinion*”, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

Στέλιος Ε. Περράκης, Πέτρος Θ. Μάστακας (επιμ.), «Άσυλο, πρόσφυγες, μετανάστες: νομοθετική πολιτική διεθνών οργανισμών (Υπατη Αρμοστεία ΗΕ για τους Πρόσφυγες - ΕΕ - Συμβούλιο της Ευρώπης κ.α.)», *Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2002.

Νάσκου-Περράκη Παρούλα, *Ανάλεκτα περί Ασύλου και Προσφύγων*, Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλας, 1999.

Νάσκου-Περράκη Παρούλα, *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη: Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων*, Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλας, 1991.

Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, 3η έκδοση.

Σαρηγιαννίδης Μιλτιάδης, *Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο-Βασικά Νομοθετήματα*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2015.

Σταυροπούλου Μ., «Πρόσφυγες και Ανθρώπινα Δικαιώματα», σε Καλλιόπη Κούφα (επιμ.), *50 χρόνια της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου 1948-1998*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλας, 1999.

Alexander T. Aleinikoff, «Protected characteristics and social perceptions: an analysis of the meaning of ‘membership of particular social group’» στο E. Feller, V. Türk, F. Nicholson (επιμ.), *Refugee Protection in International Law: UNHCR’s Global Consultations on International Protection*, Cambridge University Press, 2003, p. 264-309.

Hathaway C. James, *The Rights of Refugees under International Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005.

Αρθρογραφία

Αντώνης Μπρεδήμας, «Η αρχή του non-refoulement: θεωρητικές όψεις και ελληνική πρακτική», *Νομικό Βήμα*, Vol 38, 1990, p. 561-580.

Jean Allain, «The jus cogens nature of non-refoulement», *International Journal of Refugee Law*, Vol. 13, No 4, 2001, p. 533-558.

Jean-Yves Carlier, «*La détention et l'expulsion collective des étrangers. Commentaire de l'affaire Conka*», *Revue trimestrielle des droits de l'homme*, Vol 14, No 53, 2003, p. 198-222.

Hathaway James C. , “Leveraging Asylum”, *Texas International Law Journal*, Vol. 45, No 3, 2010, p. 503-545.

Miltner Barbara, “Irregular Maritime Migration: Refugee Protection Issues in Rescue and Interception”, *Fordham International Law Journal*, Vol. 30, No1, 2006, p.78-80.

Pallis Mark, “Obligations of States towards Asylum-seekers at sea: Interaction and Conflicts between Legal Regimes”, *International Journal of Refugee Law*, Vol. 14, No 2-3, 2002, p. 329-374.

Stribis Ioannis, “Inquiry into alleged Human Rights Violations in the Aegean Sea: The Frontex Management Board Working Group 2020-2021”, *Irregular Migrations in Europe a perspective from the sea basis*, 2022, p. 123-172.

Διαδικτυακές πηγές και κανονισμοί

Council of Europe, *Convention on Human Rights*, Strasbourg, p.7. Βλ. στον διαδικτυακό ιστότοπο [European Convention on Human Rights \(coe.int\)](https://www.coe.int) τελευταία προβολή 20/05/2023

Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *The Haitian Centre for Human Rights κ.α. κατά ΗΠΑ*, αριθμ. απόφασης 10.675, 13. 3.1997.

European Court and Human Rights, Case of Hirsi Jamaa and others v. Italy (Application no. 27765/09, 23.02.2012.

IMO, International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS), 1974, Chapter 3, [https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-\(SOLAS\),-1974.aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-(SOLAS),-1974.aspx) , Τελευταία προβολή 20/05/2023

IMO, Sar Convention, <https://www.imo.org/en/OurWork/Safety/Pages/SARConvention.aspx> , τελευταία προβολή 20/05/2023

Κανονισμός ΕΚ 2007/2004 του Συμβουλίου, της 26.10.2004, σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 349 της 25.11.2004. Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R2007-20111212&from=BG>

Κανονισμός (ΕΚ) 863/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11.7.2007, για τη θέσπιση μηχανισμού σύστασης ομάδων ταχείας επέμβασης στα σύνορα, ΕΕ L 199 της 31.7.2007.

Κανονισμός (ΕΕ) 1168/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25.10.2011, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 304 της 22.11.2011.

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14.9.2016, για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, ΕΕ L 251 της 16.9.2016.

Tineke Strike, *WORKING DOCUMENT on Report on the fact-finding investigation on Frontex concerning alleged fundamental rights violations Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs*, European Parliament, 14.7.2021,

UN, *United Nations Convention on the Law of the Sea*, σ. 25 https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf τελευταία προβολή στις 20/05/2023

UNHCR, *Γνωμοδότηση για την Εξω-εδαφική Εφαρμογή της Αρχής της μη Επαναπροώθησης στο πλαίσιο της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των*

Προσφύγων, Άρθρο 15, 1979 Εκτελεστική Επιτροπή, Πόρισμα Νο. 15 (XXX) *Πρόσφυγες χωρίς Χώρα Ασύλου* (1979), παρ. (γ). Ανακτήθηκε από <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c22ff542> τελευταία προβολή 20/05/2023

UNHCR Executive Committee, *Interception of Asylum Seekers and Refugees: The International Framework and Recommendations for a Comprehensive Approach*, EC/50/SC/CRP.17, 9 Ιουνίου 2000.

UNHCR, *Background Note on the Protection of Asylum-Seekers and Refugees Rescued at Sea (Final version, including Annexes)*, 18 March 2002.

United Nations, *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*, New York, 2004.

Καθημερινή, Στη Διεθνή Σύμβαση του 1979 παραπέμπει το Βερολίνο για τις περιοχές έρευνας και διάσωσης, <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561124273/sti-diethni-symvasi-toy-1979-parapempei-to-verolino-gia-tis-perioches-ereynas-kai-diasosis/> τελευταία προβολή 20/05/2023

